Ўзбекистон - келажаги буюк давлат

Халқ сўзи

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг газетаси

26 ЯНВАРЬ, ЧОРШАНБА. № 18 (766). Сотувда эркин нархда. 1994 йил.

ИШБИЛАРМОНЛАРНИНГ УЛКАН КЕНГАШИ

КЕЧА ЎЗБЕКИСТОН ПОЙТАХТИНИНГ ХАЛҚЛАР ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА САНОАТЧИЛАР ВА ИШБИЛАРМОНЛАР ХАЛҚАРО КОНГРЕССИ КЕНГАШИНИНГ ЙИҒИЛИШИ ИШ БОШЛАДИ

Саноатчилар ва ишбилармонлар халқаро когресси кенгашининг мувофиқлаштирувчи раиси Аркадий Вольский йиғилишни очар экан, бу нуфузли учрашувни ташкил этгани учун Ўзбекистон раҳбариятига миннатдорлик билдирди. Анжуманда собиқ Иттифоқ республикаларидан ташқари Болгария, Венгрия, Польша, Руминия, жами 20 дан ортиқ мамлакат вакиллари иштирок этишмоқда.

Йиғилиш қатнашчилари Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг нутқини зўр эътибор билан тингладилар. Юртбошимиз иқтисодиётнинг республикадагина эмас, бутун Марказий Осиё минтақасидаги ҳозирги аҳволи ҳақида кенг маълумот берди. У Ўзбекистон, Қозоғистон ва Қирғизистон ўртасида ягона иқтисодий маконни яратиш бўйича яқинда имзоланган шартномаларга алоҳида эътиборни қаратди. Бу шартномалар божхона тўсиқларини олиб ташлайди, республикаларимиз ўртасида ўзаро келишилган молия ва солиқ сиёсатини юритиш имконини беради.

Аркадий Вольский ўз нутқида асосий эътиборни иқтисодиётни бирлаштириш жараёнларини ривожлантириш заруриятига қаратди. Бу жараёнларгина пулнинг қадрсизланишини, ишлаб чиқаришнинг пасайишини тўхтатишга, мустақил мамлакатлар бозорларини тўлдиришга қодирдир.

— Кейинги бир неча йилнинг ўзида МДҲ мамлакатларида ишлаб чиқариш таназзули 40 фоизга етди, — деди у. — Шундай вазиятда ҳам Ўзбекистондаги аҳвол бошқа давлатлардагидан кескин фарқ қилади. Бой табиий қазилмалар, қудратли меҳнат ресурсларига эга бўлган бу республикада бозор муносабатларига ўтиш босқичида яхши ижтимоий сиёсат ўтказиляпти. Россия саноатчилар ва ишбилармонлар уюшмаси яқинда янги иқтисодий соғломлаштириш дастурини ишлаб чиқди. Дастурда пулнинг қадрсизланишини жиловлаш, сармоя фаоллигини ошириш, барчага маъқул бож жорий қилиш кўзда тутилган.

Сўнгра нотиқ энг ўткир муаммолардан бири — энергия қувватига қўйилаётган юқори баҳо муаммосига тўхталди. Республикаларда мавжуд жиҳоз ва механизмлар танқислигини жаҳоннинг тараққий этган мамлакатларидагига қараганда икки баравар кўп истеъмол қилади. Бу ёқилғиларнинг нархи эса жаҳондаги нарх даражасига чиққан. Бу ерда мантиқ қани? Саноат корхоналари ишлаб чиқараётган маҳсулот турларининг камайиб кетаётгани хусусида ҳам шундай деса бўлади. Бу корхоналар ўз маҳсулотларига баланд нарх қўйиб, бозорга кирмоқчи бўлишган эди. Бу қандай оқибатга олиб келгани ҳозирнинг ўзида кўриниб турибди. Маҳсулотларнинг кескин даражада етишмаслиги, асосий фондларнинг, едирилиб кетиши, анъанавий бозорларнинг йўқолиб кетиши ана шу сиёсат оқибатидир. Буларни қайтадан қўлга киритиш осон иш эмас.

Аркадий Вольский йиғилиш қатнашчилари эътиборини ўзаро тўловлар масаласида вужудга келаётган қийинчиликларга ҳам қаратди. Бугунги кунда бу — энг ўткир муаммодир. Шунинг учун ҳам, деб таъкидлади А. Вольский, Ислом Каримовнинг тўловлар бўйича иттифоқ тузиш тўғрисидаги тутган қатъий йўли алоҳида аҳамият касб этади. Бу иттифоқ ёрдамида юзага чиқаётган барча масалаларни тезда ҳал қилиш мумкин бўларди. Афсуски, бунга қаршилик кўрсатаётган кучлар ҳам йўқ эмас.

Саноатчилар ва ишбилармонлар халқаро конгресси кенгаши мажлисида, шунингдек, Россия Федерацияси йирик бирлашмалари ва идораларининг раҳбарлари ҳам иштирок этдилар. Бу — тасодифий эмас, албатта. Чунки Россия билан Ўзбекистон ўзаро иқтисодий муносабатлар ришталари орқали боғланган. Бу муносабатларнинг ҳозирги аҳволи иккала давлат учун ҳам қаноатланарли эмас. Анжуман қатнашчилари нутқларида давлатларнинг мустақилликка эришиши туфайли улар ўртасидаги муносабатларда кимнингдир зуғум қилиши ҳақида сўз бўлиши мумкин эмаслиги қайта-қайта таъкидланди. Бунга эришиш учун ўзаро муносабатларнинг сифат жиҳатидан янги механизмини ишлаб чиқиш зарур. Бу ўринда давлат тасарруфидан ташқаридаги нуфузли ташкилот бўлмиш саноатчилар ва ишбилармонлар конгресси фаолиятининг аҳамияти каттадир.

Мунозараларда иштирок этган анжуман қатнашчилари ҳамдўстлик доирасидагина эмас, собиқ Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгаши мамлакатлари билан ҳам узилган алоқаларни тиклаш тўғрисида гапирдилар. Аммо бунинг учун мустаҳкам ҳуқуқий асос яратилиши керак. Ўзбекистон Республикаси Президентининг сўнгги Фармони ишбилармонликни ривожлантиришда кенг истиқболлар очади, ўзаро фойдали ҳамкорлик йўлидаги барча тўсиқларни олиб ташлайди. Ўзбекистон раҳбарияти қўллаётган мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш йўли бозор иқтисодиётига олиб борадиган энг тўғри ва қисқа йўлдир.

Саноатчилар ва ишбилармонлар халқаро конгресси кенгашининг мажлиси давом этмоқда.

Л. ЛЕВИН,
П. НИШОНОВ
ЎзА мухбирлари.

Янги мелодий йил бошланиши муносабати билан республикамиз Президенти Ислом Каримов номига турли мамлакатлар раҳбарларидан қутловлар ҳамон келиб турибди. Яқинда АҚШ Президенти Билл Клинтон ва унинг рафиқаси номидан қуйидаги табрикнома олинди.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВГА

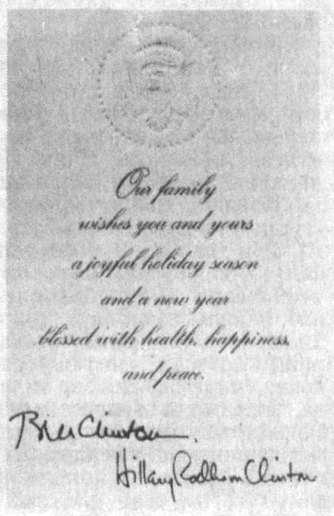

Биз оиламиз номидан Сизга ва Сизнинг оилангизга байрамона кайфият тилаймиз. Янги йил Сизларга саломатлик, бахт-саодат ва тинчлик келтирсин.

Билл КЛИНТОН,
Хилари КЛИНТОН.

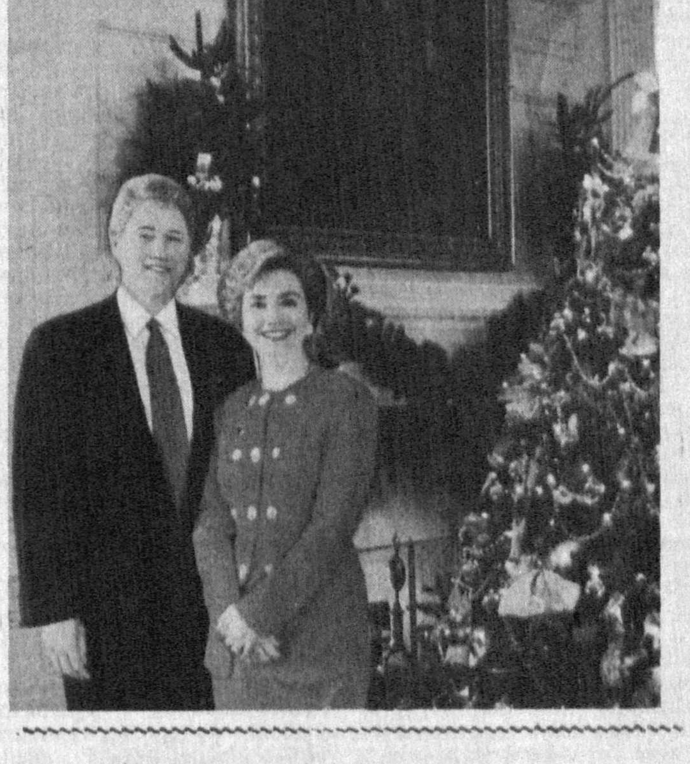

ҲАМКОРЛИК ЙЎЛИДАН ТАРАҚҚИЁТ САРИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг саноатчилар ва ишбилармонлар халқаро конгресси кенгаши йиғилишида сўзлаган нутқи

Муҳтарам Аркадий Иванович!

Ҳурматли меҳмонлар!

Ўзбекистон ҳукумати номидан мазкур анжуманнинг барча иштирокчиларини, саноатчилар ва ишбилармонлар халқаро конгресси, саноатчилар ва ишбилармонлар минтақавий бирлашмалари намояндаларини, директорлик корпуси раҳбарлари ва вакилларини қизғин табриклашга ижозат бергайсиз.

Бу ерда ҳозир бўлган Болгария, Венгрия, Польша, Руминия, Чехия саноатчилар уюшмалари вакилларини алоҳида мамнуният билан қутлайман. Бу анжуманнинг муҳимлиги ва уни ўтказиш заруриятини ҳис қилган ҳамда унда иштирок этишга розилик билдирган меҳмонларимизга ташаккур изҳор этаман.

Аркадий Иванович, биз — ўзбекистонликлар сиз бошқараётган ҳамда фаолияти иқтисодий ва сиёсий барқарорликни таъминлашга, бозор ислоҳотларининг ўйланган ва доно сиёсатини амалга оширишга йўналтирилган ишбилармон кишилар ҳаракатини юксак қадрлаймиз. Халқаро конгресснинг хўжалик фаолияти муайян жараёнларини ҳис қилишни асос қилиб олган барча илғор кучлар билан ҳамкорликка интилиши бизга айниқса маъқул.

Мен сизнинг саноатчилар ва ишбилармонлар — жамиятнинг «ўйин қоидалари»ни тезроқ тартибга солиш заруриятини ҳис қилган тоифасидир, деган фикрингизга қўшиламан. Бу қоидалар бизнинг Евроосиё иқтисодий маконимизда ҳам амал қилиши лозим.

Европа ва Осиё мамлакатлари саноатчилар ва ишбилармонлар халқаро кенгаши йиғилишини ўтказиш учун Тошкентнинг танланиши менга алоҳида мамнуният бахш этади.

Тарихнинг ўзи Ўзбекистоннинг ўрнини Ғарбни Шарқ билан, Жанубни Шимол билан боғлайдиган Евроосиё йўллари чорраҳасида белгилаган. Бизнинг республикамиз Евроосиё иқтисодий ва маданий кўприги бўлиб хизмат қилиши мумкин. Бу кўприк доирасида товарлар, технологиялар, сармоялар ва маданий қадриятларнинг ҳаракати ва алмашуви учун яхши шароит яратилади.

Қачонлардир ягона бўлган молия ва пул-кредит тизимининг барбод бўлиши, мавжуд хўжалик алоқаларининг узилиши ҳамда пулнинг қадрсизланиши туфайли бундан икки йил бурун Ўзбекистон оғир моддий аҳволга тушиб қолган эди. Бу вазият бизнинг олдимизга иккита мураккаб вазифани қўйди: бир томондан бозор иқтисодиётига ўтиш бўйича теран ислоҳотларни амалга ошириш, иккинчи томондан эса, иқтисодиётни барқарорлаштириш, аҳоли турмуш шароитининг кескин пасайиб кетишга йўл қўймаслик зарурати пайдо бўлди.

Бундай шароитда ўтган йиллар қолдирган оғир меросдан қутилиш, иқтисодиётни ҳамма томонлама қайта ташкил этиш, Ўзбекистоннинг иқтисодий мустақиллигига эришиш учун халқимизнинг кўп асрлар давомида шаклланган ҳаёти, турмуш тарзи, тарихий ва миллий ўзига хослигига асосланиб, шунингдек, бундай машаққатли йўлни босиб ўтган мамлакатларнинг бой тажрибасини ўрганиб, биз тараққиётнинг ўзимизга хос йўлини танладик. Бу йўл беш принципга асосланган бўлиб, улар қуйидагилардан иборат:

1. Иқтисодиёт сиёсатдан устун туриши керак.

Мамлакатнинг ички иқтисодий сиёсати ҳам, ташқи иқтисодий алоқалари ҳам ҳар қандай сиёсий мафкура таъсиридан бутунлай халос бўлмоғи лозим;

2. Давлат иқтисодий ислоҳотларнинг ташаббускори ва уларни ҳаётга татбиқ этадиган асосий кучдир.

Давлат иқтисодиётдаги стратегик устивор йўналишларни танлашга, ҳуқуқий асосни шакллантиришга масъул бўлиб, тадбиркорлик тизимларини барпо этиш ва ривожлантиришга ҳамда давлат бошқаруви тизимларини, кредит, солиқ ва валюта сиёсатини мукаммаллаштиришга, сармояларни жалб этиш учун шароит яратиш ва аҳолини ислоҳотларга тайёрлашга масъулдир;

3. Ижтимоий ҳаётдаги барча соҳаларда қонуннинг устунлиги.

Бу тамойил республиканинг барча фуқаролари ва юридик шахсларига ташаббускорлик ва ишбилармонликни ривожлантиришда тенг ҳуқуқлар яратиб берилишини билдиради;

4. Аҳолининг, айниқса унинг ижтимоий ночор қисмини, ногиронлар, болалар ва серфарзанд оилаларни муҳофаза қилишни таъминлашга қаратилган кучли ижтимоий сиёсат юргизиш.

Давлат ўз аҳолисини, айниқса машаққатли ўтиш даврида муҳофаза қила олсагина, у инсонпарвар давлат ҳисобланади;

5. Бозорга босқичма-босқич ўтиш.

Мавжуд иқтисодий вазият, мамлакатнинг демографик ўзига хослиги, оилаларнинг кўпчилик қисмидаги паст турмуш шароити бозорга ўтиш даврида «фалаж қилиб даволаш» усули республикамиз учун мос келмаслигини кўрсатади. Ташкилий, иқтисодий, молия-кредит тизимларини ўзгартириш, мос келадиган ҳуқуқий асосни, бозор муносабатларини шакллантириш, кадрлар тайёрлаш учун вақт керак. Зарур шароитларни яратмасдан, одамларни жиддий ўзгаришларга тайёрламай туриб, уларга бозор муносабатларини тиқиштирмоқ кутилган натижаларни бермаслигидан ташқари, бозор иқтисодиёти ғоясининг ўзини обрўсизлантириб қўйиши ҳеч гап эмас. Халқимизнинг «янги уйни қурмай туриб, эскисини бузиш керак эмас», деган доно мақоли шу ўринда жуда қўл келади.

Бозорга ўз йўли билан ўтаётган Ўзбекистоннинг нимаси бор эди? Ўзбекистон бой табиий — иқтисодий ва минерал — хомашё ресурсига эга экани сизга маълум бўлса керак, албатта. Аниқланган 750 турдаги минерал ресурслар захиралари қийматини мутахассислар тахминан 3 триллион доллар, деб белгилади. Мис, кумуш, қўрғошин, рух, вольфрам, табиий газ ва бошқа бир қанча фойдали қазилмалар захиралари бўйича мамлакатимиз дунёдаги етакчи ўринлардан бирини эгаллайди.

Ўзбекистон жаҳонда олтин қазиб олиш бўйича еттинчи ўринда, олтин захираси бўйича эса, бешинчи ўринда туради.

Республика иқтисодиётида рангли металларни қазиб олиш ҳам асосий ўрин тутади, шунингдек республика ноёб металлар ва стратегик материалларнинг аниқланган катта салоҳиятига эга.

Республика табиий газ, кўмир, нефть каби ёнилғи-энергетика ҳамда сув ресурсларига бой. Газнигина эмас, нефтни ҳам экспорт қиладиган кун яқин эканига ишончимиз комил.

Ўзбекистон яхши табиий шароитга эга. Бизнинг бир йилимиз уч минг қуёшли соатдан иборат бўлади. Бундай шароит йилига бир ярим миллион тоннагача пахта толаси ишлаб чиқариш имконини беради.

Ўзбекистон Марказий Осиёда қора металлар, оғир самолётлар, двигателлар, пахта териш машиналари ва бошқа қишлоқ хўжалик техникасини ишлаб чиқарадиган ягона республикадир. Бизда йирик кимё корхоналари бор. Биз уларнинг фаолиятини замонавий заҳарсиз ўғит ва пестицидлар, бўёқ моддалари, кимёвий толалар, тиббий дори-дармон, пластмассалар ишлаб чиқаришга йўналтирмоқчимиз.

Кадрларимизнинг юксак илм-зиё салоҳияти, ҳаётимизда ёшларнинг тутган салмоқли ўрни иқтисодиётимизни янги кучлар билан таъминлашнинг келажагига катта умид билан қарашимизга асос беради.

22 миллион аҳоли (шунинг ярми 18 ёшгача бўлганлар) яшайдиган, ноёб табиий шароитда ўрнашган, энергетика ресурслари ва қазилма бойликларга, бой минерал захираларга эга бўлган Ўзбекистон энг жўшқин ривожланаётган ёш мустақил давлатлардан биридир.

Шу жиҳатдан қараганда ўтган 1993 йил бурилиш даври бўлди. Республиканинг бозор иқтисодиётига ўтиши қоидалари ва шаклларини тўғри белгилаш, бозор муносабатларини аста-секин шакллантириш туфайли Ўзбекистон ўтган йили иқтисодий кўрсаткичлар таназзулини тўхтатди, саноат маҳсулоти ишлаб чиқариши эса муайян даражада ўсишига эришди.

(Давоми 2-бетда).

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

Ш. Қ. ГАТАУЛИННИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ СОЛИҚ ҚЎМИТАСИНИНГ РАИСИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Шамиль Қодирович Гатаулин Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитасининг раиси этиб тайинлансин.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1994 йил 25 январь

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ЖАНОБ ИСЛОМ КАРИМОВ ҲАЗРАТИ ОЛИЙЛАРИГА

Муҳтарам Жаноб Президент.

Покистоннинг «Табани групп оф компаниз» фирмаси Сизга ўзининг зўр ҳурматини изҳор қилади ва Сиз жаноби олийлари 1994 йил 21 январда чиқарган «Хусусий мулкни ҳимоя қилиш ва ишбилармонликни ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Фармонингиз муносабати билан биз, фирма ходимлари Сизни ва Ўзбекистон Республикаси халқини республика иқтисодиётини мустаҳкамлаш ҳамда ишбилармонликка кенг ва равон йўл очиб бериш мақсадида қилган шу инқилобий ҳаракатингиз билан табриклаймиз.

Мазкур Фармон «Табани групп оф компаниз» фирмасига ва Покистоннинг бошқа ишбилармон кишиларига жуда катта мадад бўлиши ҳамда уларга Ипак йўлида тарихан вужудга келган шериклари билан кенг ҳамкорлик қилишларига имконият яратиши шубҳасиздир.

Сиз жаноби олийларига миннатдорлигимизни яна бир бор изҳор этамиз. Сиз билан бирга Ўзбекистоннинг келажаги порлоқ бўлишини тилаб, дуо қиламиз.

Муҳаммад Аббос Хон,
«Табани корпорейшн» компаниясининг Ўрта Осиёдаги бошқарувчиси.

ҲАМКОРЛИК ЙЎЛИДАН ТАРАҚҚИЁТ САРИ

(Давоми. Боши 1-бетда).

1993 йилда саноат ишлаб чиқариш ҳажми 1992 йилга нисбатан 4,1 фоиз, шу жумладан ёқилғи саноатида 12 фоиз, машинасозлик ва металли қайта ишлаш тармоқларида 8 фоиз, енгил саноатда 7,5 фоиз юқори бўлди.

4 миллион 200 минг тоннадан ортиқ пахта тайёрланди, катта ҳажмда қимматли металлар, мис, кўрғошин, рух ва бошқа кўп маҳсулотлар ишлаб чиқарилди.

Ҳозир республикада ислоҳотни амалга ошириш дастури мавжуд бўлиб, уни қандай ўтказишни етарли даражада аниқ тасаввур қиламиз. Бизнинг ички сиёсатимиз инқилобий ларзаларга ва халқнинг оммавий равишда қашшоқланишига йўл қўймайдиган, ижтимоий йўналишдаги бозор иқтисодиётига босқичма-босқич, аста-секин ўтишга қаратилган.

Биз учун ислоҳотнинг ўзи мақсад эмас, балки аҳоли кенг табақаларини мулкка чинакам дахлдор қилиш, эгалик туйғусини тарбиялаш ва шу асосда ташаббускорлик ва ишбилармонлик учун шарт-шароит яратиш воситасидир.

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси бозор муносабатларига кенг йўл очиб беради, эркин ишбилармонликни қўллаб-қувватлайди. Давлатнинг хўжалик фаолиятига аралашишига, монополия ҳуқуқи олдига ғов солади. Асосий Қонунимизда хусусий мулк давлат муҳофазасида экани таъкидланган.

Хуллас ўз мулкини ўзи тасарруф этадиган кишилар ижтимоий ва сиёсий барқарорликнинг таянчи бўлиб қолиши лозим.

Жаҳон тажрибаси ҳеч қаерда жамиятнинг янги моделга ўтиши осон ва силлиқ кечмаганини кўрсатиб турибди. Бу мураккаб ишда кўр-кўрона андоза олиш, эскичасига ёндашишга йўл қўйиб бўлмайди.

Марказлаштирилган маъмурий — буйруқбозликка асосланган иқтисодиётдан бозор иқтисодиётига ўтиш ҳуқуқий механизмларини эски усулни янгилаш ёки такомиллаштириш эмас, балки бир сифат ҳолатига ўтиш эканини биз бир неча бор таъкидладик. Бу ҳам фалсафаси одамлар учун мутлақо янгидир.

Шу сабабларга кўра бозор иқтисодиётига бирданига ўтиш мумкин эмас, янги муносабатларга ўтиш учун бир қанча изчил босқичлардан иборат узоқ тадрижий давр талаб қилинди.

Иқтисодий ислоҳот аста-секин, қадам-бақадам бозор муносабатлари тизимининг ҳуқуқий механизмларини вужудга келтириш керак. Бу механизмлар бирданига ишга тушмайди, улар такомиллашади, аста-секин изга тушади. Ҳар қандай сохта инқилобий қарорлар кутилган натижаларни бермайдигина эмас, аксинча, бозор иқтисодиётини барпо этиш ғоясининг ўзини бадном қилиб қўяди.

Ислоҳотларнинг босқичма-босқич ўтказиш биз ижтимоий-сиёсий барқарорликни сақлаб қолишнинг зарур шарти деб биламиз. Лекин шуниси ҳам тўғрики, ўз навбатида барқарор вазият ҳам ислоҳотни пухта ўйлаб, сиёсий мулоҳазалар билан воқеаларнинг кечишини сунъий равишда тезлаштирмай ўтказишга асос бўлади.

Бундай ёндашув республикага танлаб олинган янгиланиш ва тараққиёт йўлидан дадил боришга, ислоҳотларнинг ҳар босқичида етилган вазифаларни изчиллик билан ҳал қилишга имкон беради.

Кўп укладли иқтисодиётни вужудга келтириш, мулкчилик шакллари хилма-хиллигини таъминлаш бозор муносабатларига ўтишнинг негизидир. 1994 йилнинг бошланишида республикада 54 мингга яқин корхона давлат тасарруфидан чиқарилди ва хусусийлаштирилди. Бу ислоҳот бошланган тармоқлардаги иншоотларнинг қарийб 80 фоизини ташкил этади.

Ҳосил қилинган миллий даромадда давлат тасарруфида бўлмаган тармоқларнинг улуши деярли 40 фоизни ташкил этади.

Уй-жойларни хусусийлаштириш амалда ниҳоясига етди, савдо, маҳаллий саноат, аҳолига хизмат кўрсатиш соҳасида «кичик хусусийлаштириш» тугаб деб қолди. Саноат, қурилиш мажмуи, нақлиёт, деҳқончилик-саноат мажмуининг гўшт-сут, озиқ-овқат, пахта тозалаш тармоқларидаги йирик корхоналарни акциялаштириш иши авж олиб кетди.

Ўзбекистон учун асосий тармоқ ҳисобланган деҳқончилик соҳасида ўзгаришлар фаол амалга оширилмоқда. Шахсий хўжаликларни ривожлантириш учун аҳолига қўшимча равишда ер ажратиб берилди, ширкат шаклларини тикланмоқда, деҳқон (фермер) хўжаликлари, ижарачи оилавий жамоаларга кўпроқ эътибор берилмоқда.

Ҳозирги вақтда етиштирилаётган сутнинг деярли тўртдан уч қисмини, гўштнинг салкам 70 фоизини, картошканинг 40 фоиздан кўпроғини, мева-сабзавотнинг ярмидан кўпроғини давлат тасарруфида бўлмаган тармоқлар бермоқда.

Сармоя мажмуида ҳам муҳим ўзгаришлар бўляпти. Сармоя солишнинг бозор муносабатларига мос келадиган тузилмаси вужудга келмоқда. Халқ хўжалигига сармоя ажратишда бюджет маблағларининг улуши кескин камайди.

Айни пайтда республикамизнинг ўзига хос хусусиятлари ҳисобга олиниб, [illegible] нефть саноати, [illegible] ижтимоий инфраструктура [illegible] бюджетдан пул билан таъминлашнинг [illegible] ҳиссаси сақлаб қолинмоқда.

Жуда қаттиқ молия — кредит ва пул сиёсатига ўтишни пул қадрсизланишини жиловлашнинг йўли деб биламиз. Бироқ, бизнинг фикримизча, кредит ва фойда олиш сиёсати [illegible] ишлаб чиқаришнинг камайишига [illegible] маблағларининг [illegible] кредит сарфлашлар учун эҳтиёжнинг кўпайишига ва пировард натижада [illegible] олиб бориш керак.

Давлат ишбилармонлик фаолиятини ривожлантиришга мадад бермоқда. Республикада ишбилармонликни ривожлантириш, кичик ва ўртача бизнесни ривожлантиришга кўмаклашиш жамғармалари тузилган. Қишлоқ фермерларига пул қарз бериш учун «Тадбиркор» банки тузилган. Бозор муносабатларининг ёрдамчи тармоқлари вужудга келмоқда, монополияга қарши ишни тартибга солиш ва рақобат муҳитини вужудга келтириш давом этмоқда.

Бошқарувнинг маъмурий-буйруқбозлик тизимидан бозор муносабатларига ўтиш чоғида тайёр маҳсулот ишлаб чиқарувчилар мустақиллигининг анча кенгайиши таъминланмоқда. Давлат буюртмаси ҳажми анча қисқарди, маҳсулотларнинг асосий қисми эркин шартнома нархлари билан сотилмоқда.

Ҳозир моддий ишлаб чиқариш соҳасида бирорта ҳам вазирлик йўқ.

Куни кеча республикада қабул қилинган Фармонда иқтисодий ислоҳотни янада чуқурлаштириш, хусусий мулк ва ишбилармонлар манфаатларини ҳимоя қилиш кўзда тутилган. Жумладан, ижозатнома олиш лозим бўлган маҳсулотлар рўйхатини анча камайтириш, давлат эҳтиёжлари учун буюртмаларни қисқартириш, улгуржи ярмаркалар ва маҳсулот — хомашё биржалари мавқеини ошириш, очиқ турдаги акциядорлар жамиятларини кенг барпо этиш, умри тугаган бошқарув тузилмаларини тугатиш ва бошқа чора-тадбирларни амалга ошириш назарда тутилган.

Бизда айниқса сўнгги вақтда замонавий солиқ ва банк тизимларини барпо этиш, қаттиқ молиявий ва кредит-пул сиёсатини ўтказиш соҳасида жиддий қадамлар қўйилди. Бу сиёсат пулнинг қадрсизланишини тўхтатишга қаратилган. Биз ўз пул бирлигимизни барқарорлаштириш ва миллий валютага ўтиш йўлида дастлабки қадамларни қўйяпмиз.

Шу билан бир вақтда катта иқтисодиётни бошқаришнинг мўнитар усуллари имкониятларига умид қилмаймиз. Биз ислоҳотнинг «фалаж қилиб даволаш» усулларидан воз кечиб, молия-пул тизимини барқарорлаштиришни ишлаб чиқариш ва халқ турмуши даражасини ошириш билан қўшиб олиб бориш йўлини тутганмиз.

Бундай пухта ўйлаб ёндашув айрим мамлакатлардан фарқли равишда, ҳукумат билан саноат — ишбилармонлар дориалари тутган йўлларнинг ўхшаш бўлишига эришиш имконини берди. Уларнинг ўртасидаги сиёсий курашни эмас, балки самарали ҳамкорликни таъминлади, давлат ташкилотлари ҳаракатлари қуйидан бошланган ташаббус билан мустаҳкамланди.

Кучли ижтимоий сиёсатни ўтказиш биз учун ислоҳотларнинг ҳамма босқичларида устун йўналиш ислоҳотлар муқаррарлигининг гарови бўлди. Аслида мустақиллик йилларида аҳолини ижтимоий муҳофаза қилишнинг янги воситалари вужудга келтирилди, у бозор муносабатларига ўтиш шароитида аҳолининг эҳтиёжманд табақаларига аниқ-равшан мадад бериб боришга қаратилган.

Бу сиёсат иш ҳақи ва пенсиянинг кафолатли энг кам миқдорида, энг муҳим озиқ-овқат маҳсулотлари билан белгиланган миқдорда таъминлаб туришни ташкил этишда, компенсация тўловлари ва бошқа чораларда ўз ифодасини топди.

1 январдан бошлаб бизда иш ҳақининг энг кам миқдори 30 минг, меҳнат пенсиясининг миқдори 32/5 минг сўм-купонни ташкил этади. Ҳамдўстликдаги мустақил давлатлар орасида бу энг юқори кўрсаткичдир.

Ўзбекистонда ташқи муносабатларнинг очиқ бўлиши тамойили қабул қилинган бу ҳам иқтисодиёт ички таркибини қайта қуриш талабларига мос келади. Мамлакатимиз ўз мустақиллигининг бошланғич давридаёқ кўпгина нуфузли халқаро иқтисодий ва молия ташкилотларининг тўла ҳуқуқли аъзоси бўлди.

Халқаро валюта жамғармаси, Жаҳон банки, Халқаро молия корпорацияси, Европа қайта тиклаш ва тараққиёт банки иштирокида ишлаб чиқилган бир қанча катта лойиҳалар амалга оширилмоқда.

Сайёрамиздаги Жаҳон банки, Дойч банки, «Креди коммерсиаль де франс» банки каби катта-катта банклар Тошкентда ваколатхоналарини очган. Республика бугунги кунда 70 дан ортиқ хорижий банклар билан алоқа ўрнатган.

Ўзбекистоннинг ташқи савдо обороти кўпайиб, ҳозир деярли 1,7 миллиард долларни ташкил этади. 50 дан ортиқ мамлакат фирмалари ва компаниялари билан иқтисодий алоқалар ўрнатилган.

Республикада хорижий сармоя иштирокидаги 900 дан ортиқ корхона рўйхатга олинган. Ўзбекистонда сармоя сарфлаш билан боғлиқ истиқболли лойиҳаларни амалга оширишда машҳур хорижий компаниялар ва фирмалар фаол иштирок этмоқда. Туркия, Германия, Франция, Буюк Британия, Голландия, Австрия, Корея Республикаси, Хитой, Индонезия, Малайзия, Ҳиндистон билан сармояларни рағбатлантириш ва ўзаро ҳимоя қилиш тўғрисида икки томонлама битимлар имзоланган.

Биз жаҳон ҳамжамияти билан иқтисодий алоқаларни йўлга қўяр эканмиз, ўзимиз учун янги бозорларни очар эканмиз, айни пайтда собиқ Иттифоқдаги анъанавий шерикларимиз билан ўзаро фойдали ҳамкорликни ривожлантиришидан манфаатдормиз.

Тенг ҳуқуқли савдо-иқтисодий муносабатларни йўлга қўйиш, четга маҳсулот чиқариш ва четдан маҳсулот келтириш,янги бозорларни ўзлаштиришга доир фаол ишимиз импорт ва экспорт нисбатини тубдан ўзгартиришга имкон берди. Агар 1990—1992 йилларда собиқ Иттифоқ республикалари билан савдо-сотиқда нисбат биз учун салбий бўлиб, мамлакатимизга ташқарига чиқарилганидан кўра кўпроқ маҳсулот келтирган бўлсак, ўтган йили четга чиқарилган маҳсулотнинг келтирилган маҳсулотдан жорий нархларда 300 миллиард сўм кўп бўлиши таъминланди, яъни савдо баланси биз учун ижобий бўлди.

Ўзбекистон собиқ Иттифоқ республикаларининг кўпёқлама негиздаги ҳамкорлигини ривожлантиришга катта аҳамият бериб, аввалбошданоқ Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигини тузиш ғоясини қўллаб-қувватлади. Биз Ҳамдўстлик имкониятларидан ҳали тўла фойдаланганимиз йўқ, деб ҳисоблаймиз. Иқтисодий иттифоқ тўғрисидаги шартнома бу хусусда яхши истиқболлар очади. Ҳозирги вақтда бу шартнома қоидаларини амалда рўёбга чиқаришни таъминлаш вазифаси турибди.

Биз МДҲ таркибида ҳамкорлик қилиш билан бир вақтда Марказий Осиё минтақаси доирасида иқтисодиётни бирлаштириш жараёнларига катта аҳамият берамиз. Қозоғистон Республикаси ва Қирғизистон Республикаси билан муносабатларимизда бу йўлда анча илгарилаб кетдик.

Гап ягона иқтисодий маконни вужудга келтириш, божхона тўсиқларини олиб ташлаш, ўзаро келишилган кредит, солиқ ва нарх сиёсатини ўтказиш тўғрисида, хуллас, самарали ҳамкорлик қилиш учун зарур бўлган чора-тадбирлар ҳақида бормоқда. Қозоғистон ва Қирғизистон билан тузилган, мазкур туб чора-тадбирларни кўзда тутадиган шартнома, тенг ҳуқуқли ҳамкорлик муносабатларини ривожлантиришдан, ўз иқтисодиётини барқарорлаштиришдан чинакам манфаатдор бўлган ҳамма давлатлар учун очиқ.

Бизнинг ҳамма муаммоларимиз ҳал бўлмаган, албатта, биз жуда қийин даврда яшаяпмиз. Бундан олдинги ўн йилликлар давомида республика иқтисодиёти жуда кўп хилдаги маҳсулотларни ва истеъмол молларини четдан келтиришга қарам бўлиб қолган.

Хўжалик алоқаларининг узилиши, айрим доираларнинг рубл зонасини парчалаб ташлаш юзасидан қилган бир томонлама ҳаракатлари муносабати билан тўловлар муаммосининг кескин тус олиши кўпгина корхоналаримиз аҳволига ва умуман иқтисодиётга салбий таъсир қилмоқда. Кўпларингиз шундай мушкулотга, эҳтимолки, бундан ҳам оғир қийинчиликларга дуч келаётганингизга аминман.

Ҳозир саноатчилар ва ишбилармонлар ҳамкорлигини чуқурлаштиришнинг бир қанча йўналишларини, биргаликда куч-ғайрат сарфлаб, танглик ҳолатларини бартараф этишга, халқ хўжалигини ривожлантиришда барқарорликка эришишга имкон берадиган ислоҳотчи давлат тузилмаларини таъкидлаб ўтмоқчиман.

Мисол учун ёнилғи — энергия мажмуи ривожига минтақалараро ўзаро таъсир масалаларини олиб кўрайлик. Россияда нефть қазиб олиш ва қайта ишлаш камайиши муносабати билан бу масала ҳар қандай мамлакатда устивор аҳамият касб этади.

Биз ҳамкорлигимиз йўналишини биргаликда лойиҳалаш, сармоя солиш, қурилиш, энергия объектларидан фойдаланиш, жиҳозларни ишлаб чиқариш ва улар билан таъминлаш, ёнилғи ва энергия етказиб бериш, кадрлар тайёрлашда саъй-ҳаракатларни бирлаштиришда кўрамиз. Бу муаммо барчамиз учун ўта муҳим аҳамият касб этади.

Анъанавий алоқалар узилиши ва тўловлар ўтишидаги қийинчиликларга қарамай, бизнинг машинасозлик корхоналаримиз собиқ иттифоқ республикалари, Шарқий Европа мамлакатлари ва бошқа давлатлар билан қўшма корхоналар тузишга майл билдирмоқда.

Бугунги кунда республикада Қозоғистон, Украина, Россия билан ҳамкорликда уй-рўзғор техникаси учун электродвигателлар, кўприк кранлари, экскаваторлар, эмал ўтказгичлар, олмос асбоблари ва бошқа маҳсулотлар ишлаб чиқаришга ихтисослаштирилган 16 та корхона ташкил этиш борасидаги ишлар амалга оширилмоқда.

Бизнинг авиасозлик бирлашмамиз ҳамда Россия ва Украинанинг ана шундай фирмалари иштирокида давлатлараро авиасозлик корпорацияси ташкил этиш мўлжалланмоқда.

Ҳозирги пайтда Россия, Беларус, Қозоғистон ҳудудларида айирбош хомашё эвазига Ўзбекистонга етказиб бериладиган тақчил моллар ишлаб чиқарадиган қўшма корхоналар ташкил этиляпти. Илгари бу маҳсулотларнинг кўпчилигини республикамиз эркин муомаладаги валютага сотиб олар эди.

Бизнинг металлургия мажмуимизда, кимё саноатимиз ва бошқа соҳаларда ҳам кооперация ва қўшма сармоядорлик фаолияти учун кенг имкониятлар мавжуд.

Ҳозирги шароитда илгари иттифоқ бўйича меҳнатни тақсимлаш тамойили асосида бунёд бўлган барча хўжалик алоқаларини бутунлай қайта тиклаш масаласини ўртага қўйиш унчалик тўғри бўлмайди, албатта.

Бугунги кунда гап ўзаро фойдали соҳаларда шерикчиликни сақлаб қолиш, ҳар бир давлатнинг иқтисодиётини барқарор қилиш жараёнини енгиллаштирибгина қолмасдан, бу иқтисодиётни жаҳон бозори ўртага қўяётган талаблар асосида қайта қуришга ёрдам берадиган янги алоқалар ўрнатиш ҳақида бормоғи керак.

Бу ўринда бозор муносабатлари ривожлангани сари товар ишлаб чиқарувчилар учун буйруқбозлик иқтисодиётига хос бўлган таъминот масаласи эмас, маҳсулотни сотиш масаласи муҳимроқ аҳамият касб этишини эътибордан соқит қилмаслик лозим.

Шу жиҳатдан муҳим омиллларнинг бири — бозорнинг ҳудудий торайишига ёки майда-майда бўлакларга бўлинишига, хусусан Россияда маҳаллий бозорчаларга бўлиниб кетишига йўл қўймасликдан иборат. Анъанавий шериклари олиб чиқиб кетишига мўлжалланган маҳсулот ишлаб чиқаришини камайтираётган корхоналар узоқни кўрмасдан иш тутаяпти. Маҳсулотни сотиш билан боғлиқ қийинчиликлар бозор жуғрофиясини кенгайтиришга барибир мажбур қилади. У пайтда ўзгалар ташлаб кетган бозорни забт этишга тўғри келади. Бу эса жуда мураккаб ишдир.

Иккинчидан, иқтисодиётнинг очиқлиги даражаси ошиб бориши билан кучли хорижий рақобатчиларнинг пайдо бўлиши кўпгина корхоналар учун ўзларининг анъанавий бозорларини йўқотишга олиб келиши мумкин. Бу ўринда танланиши лозим бўлган энг муҳим йўл — маҳсулот сифатини ошириш ҳамда ишлаб чиқаришда хатоларга йўл қўймасликдан иборат бўлиши керак. Бу эса янги технологияларни жорий этишни, сармоядорлик фаолиятини янада жонлантиришни тақозо қилади.

Бу муаммо бағоят жиддий бўлиб, сиз бу хусусда жиддий муҳокама юритасиз ва тажриба алмашасиз, деб ўйлайман.

Учинчидан, шу пайтгача кўпгина корхоналар бозор муносабатларига ўтишни энг аввало нархни ошириш деб тушунди. Бироқ бозорда сифатли хорижий моллар пайдо бўлаётган пайтда маҳаллий ишлаб чиқарувчиларни нархни туширишгина қутқариб қолиши мумкин. Бунга ҳозирданоқ тайёргарлик кўриш керак.

Ҳам саноатчилар ва ишбилармонлар ҳам давлат тузилмаларининг биргаликдаги ҳаракатларини талаб қиладиган энг қийин муаммолар орасида тўловлар ва ўзаро ҳисоб-китоб тизимида тартиб ўрнатиш муаммоси ҳам бор. Тўловлар танглигининг сабаблари кўп. Ҳамма корхоналар самарадорлиги даражасидан қатъий назар, молиявий қийинчиликларга ва пул айланишининг кескин секинлашиб кетишига дуч келди.

Рубл зонаси барбод бўлгач, ўзаро ҳисоб-китоб муаммоси жуда кескин тус олди. Мен миллий валютани жорий этиш иқтисодиёт учун, умуман ижтимоий турмуш учун аҳамияти жиҳатидан инқилобга тенгдир, деб бир неча бор айтган эдим. Бу — шошма-шошарликка йўл қўйиб бўлмайдиган, узоқ ва пухта тайёргарликни талаб қиладиган мураккаб жараёндир.

Ўзбекистон янги тусдаги рубл зонасига тенг ҳуқуқли шароитда, барқарор иқтисодий аҳволимизга муносиб равишда кириш учун ўзига боғлиқ бўлган ҳамма ишни қилди. Бизни сунъий равишда миллий валютани муомалага киритишга мажбур этишди.

Эндиликда янги воқеликка асосланиш керак. Ўзаро ҳисоб-китоб қилиш муаммосини ҳал этишнинг асосий йўли — тўлов иттифоқини тузишдир, шу иттифоқ доирасида миллий валюталар холисона баҳоланиши ва ўзаро тўловлар амалга оширилиши мумкин бўлур эди.

Ваколатли банкларнинг корреспондентлик ҳисоб варақалари орқали ҳисоб-китоб қилиш билан бирга бу муаммони бартараф этишда МДҲ давлатлари бошлиқлари қарорига мувофиқ тузилган давлатлараро банк тағин ҳам фаолроқ иш қилиши лозим.

Ҳисоб-китоб қилишнинг халқаро қоидаларига ўтиш Шарқий Европа мамлакатларидаги бир вақтлар мавжуд бўлган кенг алоқаларимизни анча қисқартириб юборди. 1990 йилда Ўзбекистон экспортида Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгаши мамлакатларининг улуши салкам 60 фоизни ташкил этган бўлса, ҳозирги пайтда 8 фоиздан ҳам камроқ.

Хўжалик алоқалари йўналишларининг ўзгартирилиши маълум даражада ҳар қандай мустақил мамлакат учун табиий ҳисобланган изланиш — хомашё ва машина-ускуналарни етказиб берувчиларни, маҳсулотни сотиш учун бозорни излаш билан боғлиқ.

Бироқ иқтисодиётимиз бир-бирига мураккаб даражада қарамлигини менсимай, ишончли ва ҳалол ҳамкорлардан воз кечиш хато бўлур эди. Биз Чехиядан транспорт воситаларини, Венгриядан дори-дармон ва озиқ-овқат, Хитойдан қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг айрим турларини сотиб олишдан воз кечмоқчи эмасмиз.

Бундан ташқари ташқи савдо билан бирга сармоя соҳасидаги ҳамкорлик ўзаро фойдали иқтисодий алоқаларнинг негизи бўлиши керак. Ҳозирги пайтда Ўзбекистон иқтисодиётининг ғоят хилма-хил тармоқларида: автомобилсозлик ва кимё, қурилиш ва рангли металлургия, истеъмол моллари ишлаб чиқариш ва соғлиқни сақлаш, савдо-сотиқ ва хизмат кўрсатиш соҳасида Хитой, Болгария, Венгрия, Польша, Чехия, Словакия билан барпо этилган қўшма корхоналар ишлаб турибди. Ўтган йили улар 6,5 миллиард сўмликдан кўпроқ маҳсулот ишлаб чиқарди.

Чехия саноат ва савдо вазири жаноб Владимир Длоугининг Ўзбекистонга яқинда қилган сафари муваффақиятли бўлди. Тошкентда жойлашган ХХР ва Чехия Республикаси савдо ташкилотлари икки томонлама ҳамкорликни ривожлантиришга фаол кўмаклашмоқда.

Иқтисодий ислоҳотнинг ҳозирги босқичи ташқи иқтисодий алоқаларга анча эркин тус бериш билан боғлиқ. Республикага келтириладиган ҳамма турдаги моллардан бож олишни бекор қилиш ва экспортдан олинадиган божни камайтириш, республикадан ташқарига олиб кетиладиган маҳсулотга ижозатнома олишнинг танлов тартибини жорий этиш кўзда тутилмоқда, ички ва хорижий сармояларни суғурта қиладиган давлат компанияси тузилмоқда, унга Ўзбекистон давлат хазинаси бойликларининг бир қисми берилади.

Буларнинг ҳаммаси ҳамкорлигимизни кенгайтириш, таназзул жараёнларини бартараф этиш муаммоларини биргаликда ҳал қилиш учун яхши асос яратади.

Қадрли дўстлар!

Вакиллари бу ерда иштирок этаётган ҳар бир мамлакатнинг ҳаётий манфаатларига дахлдор бўлган ана шу мураккаб вазифаларнинг ечимини топишда саноатчилар ва ишбилармонлар халқаро конгресси ғоят фаоллик билан иштирок этиши мумкин. Бу турли давлатлардаги маҳсулот ишлаб чиқарувчилар ўртасида ўзаро алоқаларни йўлга қўйиш орқали ҳам шу, давлатлар ҳукуматлари билан алоқаларнинг йўналишлари ва шаклларини ишлаб чиқиш йўли билан ҳам амалга оширилиши мумкин.

Давлатлар ўртасидаги иқтисодий муносабатларни сиёсий ва мафкуравий мақсадлардан холи қилишга, уларни тенг ҳуқуқлилик ва ўзаро манфаатдорлик, тижорат турмушидаги мустаҳкам алоқалар негизида қуришга қаратилган саъй-ҳаракатларда халқаро конгресс муҳим ўрин тутиши, ишбилармонлик тузилмаларининг самарали фаолияти учун шароит яратиши мумкин.

Саноатчилар ва ишбилармонлар халқаро конгресси кенгашининг Тошкентдаги мажлиси ижодий вазиятда, самарали ўтади, бозор муносабатларини қарор топтириш йўлида турли мамлакатларда тўпланган тажрибаларни ўрганишда, иқтисодиётни барқарорлаштириш йўналишларини ишлаб чиқишда, инсон эҳтиёжларини кўзда тутадиган ишбилармонлик қоидаларини қарор топтиришда олға силжишга ёрдам беради, деб ишонаман.

ФАРҒОНА ШАҲРИДАГИ «ЯНГИЧЕК» МАСЖИДИ ИМОМ-ХАТИБИ АБДУВАЛИ ҲОЖИ ҲАФИЗОВ ВА ҲАЙЪАТ АЪЗОСИ ТОҲИР ҲОЖИ ЙЎЛДОШЕВГА

«Руҳоният» халқаро уюшмасининг «Халқлар ўртасида тинчлик ва тотувлик учун» мукофотига сазовор бўлганим муносабати билан муборакбод этиб йўллаган мактубингиз тинчликсевар сиёсатимизнинг нақадар тўғри ва ҳаққонийлигини қўллаб-қувватловчи яна бир дил изҳоридир.

Ишончим комилки, сизлар бундан кейин ҳам Ўзбекистонимизнинг мустақиллигини, фуқаролар тинчлиги ва осойишталигини янада мустаҳкамлаш, мамлакатимизда диннинг одамларда иймон, инсоф, адолат, ўз миллат ва юртини севиш туйғуларини тарбиялаш йўлида хизмат қилишига ўзларингизнинг муносиб ҳиссангизни қўшасизлар.

Бу йўлда сизларга сиҳат-саломатлик, омонлик тилайман. Эзгу ниятларингизнинг амалга ошириш борасидаги саъй-ҳаракатларингизда оллоҳнинг ўзи мададкор бўлсин!

Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. КАРИМОВ.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВГА

Муҳтарам Ислом ҳожи Абдуғани ўғиллари!

Фарғона вилоятининг барча уламолари, диндорлари, Сиз, муҳтарам юртбошимизнинг юксак халқаро мукофотга сазовор бўлганингиздан беҳад қувонмоқдалар. Бу ватанимизнинг халқаро миқёсдаги обрў-эътиборини, нуфузини ошириш йўлида, халқлар ўртасида тинч-тотувликни мустаҳкамлаш борасида кўрсатаётган мардонавор фаолиятингизни нафақат Ўзбекистон, балки бутун дунё тан олаётгани, чексиз ҳурматга сазовор бўлаётганингизнинг ёрқин исботидир.

Куни кеча гувоҳ бўлганимиз — Қирғизистон Республикаси пойтахти Бишкек шаҳрида «Руҳоният» халқаро уюшмаси «Халқлар ўртасида тинчлик ва тотувлик учун» мукофотининг биринчи совриндори бўлганингиз билан чин қалбимиздан муборакбод этамиз!

Халқлар, миллатлар ўртасида дўстлик ва биродарликни мустаҳкамлаш, келажаги буюк Ўзбекистонимизнинг порлоқ истиқболи йўлида амалга ошираётган ишларингизда зафарлар тилаймиз. Улуғларимиз руҳлари Сизни доимо қўлласин. Оллоҳ Сизга ҳамиша ёр бўлсин. Омин!

Фарғона вилоят диндорлари номидан «Янгичек» масжиди имом-хатиби Абдували Ҳожи ҲАФИЗОВ, Ҳайъат аъзоси Тоҳир ҳожи ЙЎЛДОШЕВ.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВГА

Муҳтарам Ислом Абдуғаниевич!

Биз — Қорақалпоғистон ишбилармонлар тузилмалари вакиллари Сизнинг 21 январдаги Фармонингизни катта миннатдорлик билан кутиб олдик. Бу Фармон иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш ва ишбилармонликни ривожлантириш билан боғлиқ жуда кўп муаммоларни ўртадан кўтариб ташлайди. Фармонни амалга ошириш маърифий бозор йўлида, шахсий ташаббус ва ишбилармонликни ривожлантиришга, ташқи иқтисодий алоқаларни кенгайтиришга, давлатимизнинг халқаро майдондаги нуфузини кўтаришга кенг уфқлар очишига, бош мақсадга эришишга, яъни, Ўзбекистон иқтисодиётини дунёнинг тараққий этган мамлакатлари иқтисодиёти даражасига кўтаришга кўмаклашувига ишончимиз комил.

Биз — Қорақалпоғистон ишбилармонлари Сизга чуқур миннатдорлик изҳор этар эканмиз, ўз навбатида бизга берилган имкониятлардан тўла фойдаланган ҳолда Ўзбекистонни ижтимоий-иқтисодий жиҳатдан ривожлантириш ишига ўз ҳиссамизни қўшамиз, деб Сизни ишонтирамиз.

Ишбилармонлар топшириғига биноан,

Ишбилармонлар уюшмаси раиси АМИНОВ, Кичик корхона ва кооперативлар раҳбарлари ОҚНАЗАРОВ, БЕЛОСАРОВ, АВАЗЖОНОВ, МАТЧОНОВ, УТЕБОЕВ.

• 26 январь—Ҳиндистон Республикаси мустақиллиги куни

ИСТИҚЛОЛ ЙЎЛИ

Ҳиндистон қадимдан инсон цивилизациясининг марказларидан бири бўлган. Бунга Деҳлига яқин жойда бунёд этилган эрамизнинг IV асрига мансуб соф темирдан ясалган устун яққол мисол бўла олади. Зеро, бундай далилларни яна кўплаб келтириш мумкин.

Ўзбек ва ҳинд халқлари орасидаги муносабатлар ҳам эрамиздан олдинги асрларга бориб тақалади. Археологик топилмалар, эрамиздан олдинги III асрда яратилган «Панчатантра» («Калила ва Димна») асари ҳамда ҳунармандчилик билан боғлиқ қатор соҳалар ана шундай хулосалар чиқаришга имконият яратади.

Ҳинд тарихи каби бизнинг ўтмишимиз ҳам кўҳна ва бой. Мамлакатимизга ташрифи чоғида Ўзбекистон Фанлар академияси Абу Райҳон Беруний номидаги шарқшунослик институтини зиёрат қилган Ҳиндистон Бош вазири Нарасимха Рао бу ҳақда шундай деган эди: «Бундай қимматбаҳо шарқ қўлёзмалари сақланаётган институт ҳамда кутубхона жаҳонда кўп эмас. Улар нафақат чиройи ва ранг-баранглиги, балки инсоният маънавияти ва билими кўлами жиҳатдан ҳам катта аҳамиятга эга. Ал-Беруний, Улуғбек ва Алишер Навоий замонида асос солинган анъана институт олимлари томонидан бугунги кунда ҳам давом эттирилаётганлигининг шоҳиди бўлдик. Мен Ҳиндистон тарихи ва маданиятига оид кўпгина қўлёзмалар билан танишганимдан хурсандман».

Ўзбекистон — Ҳиндистон муносабатларининг янги босқичга кўтарилишида Президент Ислом Каримов бошчилигидаги республика делегациясининг яқинда бу мамлакатга қилган давлат ташрифи алоҳида ўрин тутади. Ушбу сафар чоғида турли соҳалар юзасидан меморандум ва битимлар имзоланди.

Ҳиндистон мустамлакачилик даврида бир қанча князлик ҳамда вилоятларга бўлиб ташланган эди. 50-йилларнинг иккинчи ярмида штатлар тузила бошланди. Бу эса Ҳиндистонда давлат-ҳудудий бўлинишни амалга ошириш, миллий ривожланиш ҳамда кўп миллатли мамлакат бирлигини мустаҳкамлашда катта ёрдам берди.

Мустақил Ҳиндистон Республикасининг ривожланиши ва тараққиётга эришишида, айниқса, Махатма Ганди, Жавоҳарлал Неру, Лал Баҳодур Шастри, Индира Ганди, Ражив Ганди каби давлат арбобларининг муносиб ҳиссаси бор. Шу ўринда Жавоҳарлал Неру хизматларини алоҳида таъкидламоқ даркор.

Ҳукуматга Неру бошчилик қилган даврда барча соҳаларда сезиларли муваффақиятларга эришилди, саноат ишлаб чиқариш ҳажми бир неча баравар ўсди ва яна бир қатор янги соҳалар барпо қилинди. Ҳиндистон айни пайтда индустрия соҳасида дунёдаги тараққий этган энг йирик давлатлар қаторидан ўрин олади.

Мамлакат қишлоқ хўжалигида «яшил революция» деб номланган агротехник тадбирлар комплекси амалга оширилди. У ғалла ва дуккакли ўсимликлар сифатини уларнинг унумдорлигини оширишга асос яратди.

Ҳиндистон ҳозир дунёдаги энг йирик пахта етиштирувчи мамлакатлардан биридир.

Ўзбекистонда ҳинд чойининг мазасини тотиб кўрмаган одам бўлмаса керак. Ҳиндистон дунё бўйича етиштириладиган чойнинг учдан бир қисмини беради. Жаҳон бозорида бу маҳсулотга бўлган талаб жуда катта.

Мамлакатнинг тараққиёти ва келажаги кадрларга боғлиқ. Шунинг учун ҳам Ҳиндистонда чуқур билим ва малакага эга бўлган мутахассисларни тайёрлашга эътибор кучайтириляпти. Айни пайтда 178 университетда 4 миллиондан ортиқ талаба таълим олмоқда.

Деҳли шаҳрида учта университет жойлашган. Улардан бири Ж. Неру номи билан аталади. Президентимиз Ислом Каримов ана шу университетнинг энг юқори даражаси — «ҳуқуқ доктори» фахрий унвонига сазовор бўлиши қувонарлидир.

Университет Ўзбекистондаги бир қатор илмий муассаса ва ўқув юртлари билан яқин алоқа ўрнатган.

Ҳиндистон меҳмонхона қуриш ва хизмат кўрсатиш борасида ҳам дунёга машҳурдир. «Тож», «Оберой» каби фирмаларни мамлакат ташқарисида яхши билишади.

Ҳиндистонда тараққиёт доимо бир текисда кечаяпти, деган хулоса чиқмаслиги керак. Кўп давлатларда бўлгани каби бу ерда ҳам талай ижтимоий, иқтисодий зиддиятлар мавжуд. Нарх-навонинг ошиб туриши, инфляция, айрим вилоятларда юз бераётган сепаратчилик ҳаракати, турли диний жамоалар ўртасида вақти-вақти билан бўлиб турадиган қонли тўқнашувлар ана шулар жумласидандир. Бундан ташқари ҳукуматга мухолифатда бўлган сиёсий гуруҳ, ташкилотлар олиб бораётган сиёсий фаолият ҳамда уларнинг ҳокимиятни қўлга киритишга уринишлари мамлакат раҳбарияти ва ҳукумати идораларининг диққат-эътиборини асосий нарсадан чалғитишга олиб келаяпти. Лекин шунга қарамай Бош вазир Нарасимха Рао бошчилигидаги ҳукумат мамлакатда барқарорликни таъминлаш, демократия ва қонун асосида меҳнаткаш халқнинг конституциявий ҳуқуқларини ҳимоя қилиш учун қўлдан келган барча чораларни кўраяпти.

1993 йил май ойида Ҳиндистон Бош вазири Нарасимха Раонинг Ўзбекистонга қилган расмий ташрифи икки мамлакат ўртасидаги муносабатларни ривожлантиришга ёрдам берди. Кейинги икки йил давомида бир нечта Ўзбекистон-Ҳиндистон қўшма корхоналари ташкил этилди. Улар айни пайтда халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаряпти. Ҳиндистон фирмалари томонидан Тошкент, Самарқанд ва Бухоро шаҳрида қурилаётган меҳмонхоналар битиш арафасида турибди. Мамлакатларимиз ўртасидаги ижтимоий, илмий, маданий алоқалар ҳам кундан-кунга ривожланиб бормоқда.

Р. БАҲОДИРОВ, фалсафа фанлари номзоди.

Б. ОБИДОВ, тарих фанлари номзоди.

ЎЗБЕКИСТОНГА ПАХТАНИНГ ТЕЗПИШАР НАВЛАРИ КЕРАК

РЕСПУБЛИКАДА ПАХТАЧИЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ДАСТУРИ ХУСУСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР

Пахта, металл, ғалла, нефть маҳсулотлари юртимизнинг бебаҳо бойлиги. Зеро, сиёсий мустақилликни қўлга киритган мамлакатимизнинг иқтисодий мустақиллигини таъминлаш, фаровон ҳаёт қуришимизда пахтачиликни ривожлантириш муҳим аҳамият касб этади. Бироқ, бунга экин майдонларини кенгайтириш ҳисобига эмас, балки қишлоқ хўжалигининг ички имкониятлари ва илм-фан ютуқларини тезроқ ишлаб чиқаришга жорий қилиш эвазига эришиш лозим.. Фикрим ожизимча, ҳозир ушбу тармоқда ечимини кутаётган муҳим муаммолар қуйидагилардан иборат:

— ҳосилдорлик, толанинг чиқиши ва унинг сифати;

— агротехник тадбирларни такомиллаштириш;

— экология масаласи;

— уруғлик муаммолари;

— пахта ишлаб чиқаришни бошқариш технологияси;

— кадрлар ислоҳоти.

Биринчи масала хусусида. Маълумки, толанинг чиқиши бу — ҳосил муаммоси ҳамдир. Кўп йиллар давомида биз пахта ҳосилдорлигини тайёрланган ялпи хом ашё миқдорига нисбатан ўлчаб келдик, лекин асосий кўрсаткич — тола ҳисобга олинмади. Бир мисол. 1992 йили Ўзбекистонда гектар ҳисобига ўртача 7,9 центнердан тола ишлаб чиқарилдики, бу рақам ривожланган пахтачилик давлатларига таққосланганда 30,7 фоиз кам. Агар республика миқёсидаги толанинг чиқиши бир фоиз кўтарилганда эди, қўшимча равишда 20—25 минг гектар майдондан ҳосил олинган, бошқача айтганда, 40 миллион доллар давлат хазинасига тушган бўларди. Ваҳоланки, хорижий мамлакатларда тола ғўза навларининг энг асосий кўрсаткичларидан ҳисобланади. Масалан, Хитойда давлат нав синаш далаларига тола чиқиши 40 фоиздан кам бўлган навлар қабул қилинмайди. Бизда эса бу муаммога жиддий эътибор берилмади, селекционерларнинг иши ҳам уни яхшилашга йўналтирилмади. Юқори толали навлар озлигининг боиси шунда.

Тўғри, Ўзбекистонда яратилган янги ғўза навлари ҳосилдорлиги бошқа давлатларникига қараганда анча юқори. Бироқ, ишлаб чиқаришда улар кўпинча ўз имкониятларининг лоақал ярмини ҳам намоён қилмаётир. Сабаби — навлар агроиқлим минтақалари бўйича нотўғри тақсимланмоқда, агротехника тадбирлари эса рисоладагидек ўтказилмаяпти ва ҳоказо. Бу ҳол гектарлар самарадорлигини, пахта ишлаб чиқариш рентабеллиги даражасини тушириб юбормоқда. Айтайлик, бурноғи йили Қашқадарё вилоятининг Қамаши, Қарши, Нишон, Ғузор ҳамда Сурхондарё вилоятининг Қумқўрғон, Шеробод, Жарқўрғон туманларидаги қатор илғор бригадаларда «Юлдуз» навидан гектар ҳисобига 40—50 центнердан ҳосил саранжомланди. Бироқ бошқаларида бу кўрсаткич мўлжалдагидан анча паст бўлганлиги боис хўжаликлар бўйича гектар ҳосилдорлиги ўртача 29—37 центнерни ташкил этди. Шундай бўлса-да, режадаги 32 фоиз ўрнига 36—37 фоиз тола олинди. Агар республика кўламида ҳосилдорлик 5 центнер оширилганда қўшимча 840 минг тонна пахта ёки 270 минг тонна тола, яъни 270 миллион долларга эга бўлардик.

Ана шу муддаога эришиш учун агротехника ишларини, аввало далаларни текислашдан бошлаш керак. Чунки қиялик ва чуқурликлар намликнинг тўғри тақсимланишига тўсқинлик қилади, ўғитларнинг ювилиб кетишига олиб келади. Иккинчидан, ҳар бир участка тупроғининг кимёвий таркиби яхшилаб текширилиши лозим. Шундай қилинганда тупроқда қандай моддалар етишмаётганлиги, қайси ўғитлар берилиши аниқланади ва шу асосда иш юритилади. Учинчидан, микроэлементларни ишлатишнинг аҳамияти беқиёс. Тўртинчидан, уруғни қобиқлаш, яъни уларнинг юзасини минерал ўғит ва пестицидлар билан қоплаш йўриғи кенг қўлланиши даркор. Бошқа мамлакатларда бу усул катта фойда келтирмоқда. Булардан ташқари, суғоришнинг янги: томчилатиб ва тупроқ остидан суғориш усулларини кенгроқ жорий этиш керак. Зеро, биз бу борада ҳамон тежамкорликка кам эътибор бераяпмиз. Ҳолбуки, дунёнинг қурғоқчилик минтақаларида, жумладан, Исроил, Испания, АҚШ жануби-ғарбида сув таннархи пахта таннархининг жуда катта қисмига тенг. Ниҳоят, илмий асосланган алмашлаб экишни йўлга қўйиш, шўрхок майдонлар мелиорациясини яхшилаш ва бу ерларга шўрланишга чидамли амарант, полиз, озуқа ва техника экинлари экишнинг вақти келди. Булар тупроқ унумдорлигини ошириб, ундаги туз миқдорининг кам даражада бўлишини, яъни атроф-муҳит мусаффолигини таъминлайди.

Яқин 2—3 йил ичида амалга оширилиши зарур бўлган энг муҳим вазифалар тубандагича: Тошкент-6, «Юлдуз», Ан-415, АН-Боёвут-2, Наманган-77, С-6532 ва АН-510 каби тезпишар, серҳосил, юқори тола берувчи ғўза навларини ишлаб чиқаришга жорий қилиш ҳамда пахта ҳосилдорлигини ялпи миқдорга эмас, балки толага қараб режалаштиришга ўтиш, ҳар бир вилоятга хос янгидан-янги агротехник тадбирларни ишлаб чиқиш, илғор хўжаликларда ҳосилдорликни ошириш ва тола сифатини яхшилаш бўйича тўпланган тажрибаларни оммалаштириш, шунингдек, пахта толасининг сифати халқаро стандартнинг тола узунлиги, майинлиги, метрик номери, оқлиги каби асосий талабларига мос келишига эътиборни қаратиш. Бугунги кунда бизда тола сифати дунёнинг ҳеч бир жойда қўлланилмайдиган эски усулларда аниқланмоқдаки, бу олимларнинг халқаро меъёрлар бўйича селекция ишлари олиб боришини қийинлаштирмоқда. Шу боис толанинг 17 та сифатини белгиловчи «Спинлаб» асбобидан ҳеч бўлмаганда бир нечта сотиб олиш керак. Лаборатория ва фабрика шароитида янги навлар толасини аниқлаш учун янги корхоналар қуриш масаласи ҳам ўз ечимини кутмоқда.

Учинчи муҳим муаммо — экология ҳақида нима дейиш мумкин? Аҳвол ниҳоятда оғир. Сув танқислиги, тупроқнинг минерал ўғитлар ва заҳарли кимёвий моддалар билан ифлосланиши, Орол денгизи тубидан кўтарилаётган туз ҳисобига ер шўрланиши даражасининг ортиши, уни ювиш — буларнинг барчаси навбатдаги масала, яъни қурғоқчилик, туз, тупроқ озуқаси тақчиллиги, зараркунанда ва касалликка чидамли ғўза навларини яратиш ва жорий қилиш иши билан бевосита боғлиқ. Кейинги икки йиллик тажриба шуни кўрсатдики, Ўзбекистон — пахта экувчи энг шимолий минтақа учун тезпишар навлар ғоят зарур. Ҳозир бизнинг институтимизда 105—107 кунда етиладиган АН—Чиллаки-1 нави ва бир қанча янги линиялар мавжуд. Шу нав учун жумҳуриятимизнинг бирон-бир шимолий туманида элита-уруғчилик хўжалиги очилиб, сара уруғ тайёрлаш йўлга қўйилса, ҳар қанақа об-ҳаво шароитида ҳам режадаги ҳосилни етиштириш имкони яратилган бўлурди. Айни чоғда шўрланган майдонларга тузга чидамли, намлик тақчил ҳудудларга қурғоқчиликка бардошли, ҳосилдорлиги паст ерларга тупроқ озуқасини кам талаб этадиган навларни экиш лозим. Бунинг учун вилоят ва туманлар бўйича экологик карталар тузиб, навларнинг алоҳида агротехникасини яратиш ва уни қўллаш зарур.

Навларни жойлаштириш маҳаллий фикрлашлардан, расмиятчиликдан холи бўлишни, бу масалага расмана ва чуқур ёндашишни талаб этади. Амалда эса ҳар бир хўжаликда 2 та нав экилмоқда. Бу ҳол табиий қайта чангланиш ва навнинг бузилиши, уруғларнинг пахта заводларида аралашиб кетишига сабаб бўлмоқда. Натижада уруғшуносларнинг иши қийинлашмоқда. Улар навларнинг миқдорини кўпайтириш ва қайта ишлашга мажбур бўлаётирлар. Устига устак, бир нав синовини ҳар хил ҳудудларда амалга ошириш, бунинг учун энг қулай агротехникани жорий қилиш ва уруғни кўпайтиришга хос минтақа танлаш имконияти яратилмаган. Муҳими — бу масалада ҳанузгача ягона давлат сиёсати йўқ.

Вужудга келган аҳволни яхшилаш мақсадида миқдорий маълумотларни умумлаштириш, зарурат туғилганда эса, қўшимча синов ўтказиш асосида энг яхши 6-8 та навни ажратиб олиб, уларнинг тўла агроэкологик тавсиясини ишлаб чиқиш даркор. Сўнгра хўжаликларга бу ассортимент ичидан танлаш имконини бериб, уларни биринчи классли уруғ билан таъминлаш лозим. Шу йўл билан навнинг ишлаб чиқаришда узоқ яшашини, унинг софлиги, тозалиги, юқори хўжалик кўрсаткичларини сақлаб қолиш мумкин. Агар далага I ва II репродукция ҳосилининг биринчи классли уруғи экилса, қўшимча 25—30 фоиз хом ашё етиштирилади.

Айни кунларда республикамизда янги навларни кўпайтириш билан шуғулланувчи 50 дан ортиқ элита-уруғчилик хўжалиги фаолият кўрсатмоқда. Уларнинг иши, афсуски, замон талабига жавоб бермайди. Элита хўжаликлари барча кўрсаткичлар бўйича намунавий бўлиши керак. Шу боис уларни алмашлаб экишга риоя қилувчи, ғўза парваришини рисоладагидек олиб борадиган, шароити яхши бўлган, сув ва минерал ўғитлар билан таъминланган, тажрибали мутахассисларга эга жамоаларда ташкил этиш мақсадга мувофиқдир. Улар меҳнатининг натижасини баҳолаганда, биринчи навбатда режадаги миқдорга эмас, балки тайёр маҳсулотнинг сифатига эътибор бериш керак. Бундай хўжаликларда машина терими режасини ошириш ярамайди. Чунки пахта машина билан йиғиштириб олинганда яхши уруғликка чиртак уруғ аралашиб кетади. Уруғликнинг асосий қисмини қўл билан териб олиш мақбул.

Бундан ташқари, тайёрлов пунктларида ва пахта тозалаш заводларида уруғларнинг механик ифлосланиши, турли нав уруғларининг бир-бирига аралашиб кетишининг олдини олиш учун уларни алоҳида-алоҳида ёки фақат биттасини сақлаш керак. Уруғларни тозалашда ҳам шу қоидага риоя этилиши лозим. Элита-уруғчилик хўжаликларининг ўзи эса юқори самарали асбоб-ускуналар билан таъминланиши ва замонавий лабораторияларга эга бўлмоғи шарт.

Уруғчиликда, нав тақдирини ҳал қилишда, шунингдек, ходимларнинг иқтидори, қизиқиши ва масъулияти муҳим аҳамиятга молик. Республикамизда эса малакали уруғшунослар озлиги сир эмас. Шунинг учун бундай мутахассисларни тайёрлаш диққат марказида турмоғи керак.

Президентимиз мамлакатимиз қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг устивор йўналишларини батафсил белгилаб бердилар. Энди ҳар бир тармоқда, хусусан, пахтачиликда ҳам ислоҳотни амалга ошириш юзасидан чора-тадбирлар ва кўрсаткичларни аниқ белгилаб оладиган пайт келди. Бироқ ислоҳот юзаки ўтмаслиги керак. Биз бу муҳим масала билан жиддий ва узлуксиз шуғуллансаккина янги-янги ютуқларга эришамиз, ҳаётимизда ижобий ўзгаришлар бўлишини, жонажон Ўзбекистонимизнинг тараққий этган мамлакатлар сафидан ўрин олишини таъминлаймиз.

Остон ЖАЛИЛОВ,
«Биолог» республика ишлаб чиқариш бирлашмасининг бош директори, Ўзбекистон Фанлар академиясининг мухбир аъзоси.

• *Таълимда ислоҳот қандай бормоқда?*

Тил ўргатишни боғчалардан бошлаяпмиз

МУХБИРИМИЗ ТОШКЕНТ ШАҲРИДАГИ СОБИР РАҲИМОВ ТУМАН ХАЛҚ ТАЪЛИМИ БЎЛИМИНИНГ МУДИРИ М. ОДИЛОВАГА БИР НЕЧТА САВОЛЛАР БИЛАН МУРОЖААТ ЭТДИ.

— Маъсуда опа, туманда ёшлар таълим-тарбияси қандай йўлга қўйилган. Дастлаб шу ҳақда қисқача маълумот берсангиз?

— Маълумингизким, ҳукуматимизнинг «Таълим тўғрисида»ги Қонунида ўрта мактаб жамоалари, қолаверса, халқ таълими тизимида хизмат қилаётган барча касбдошлар зиммасига катта масъулият юклади. Албатта, гап қонунда эмас, у қабул қилинмасдан олдин ҳам ўқитувчилар ёшлар тарбиясига масъуллигини ҳис этишарди. Қонун бизнинг режаларимизни, ҳаракатларимизни, имкониятларимизни ҳуқуқий жиҳатдан кафолатлаб берди. Бу — масаланинг бир томони. Лекин, ҳар биримиз ёшлар тарбияси учун, уларнинг билимли, онгли авлод бўлиб камол топиши учун масъулмиз. Шу боис ҳам туманимиздаги барча илм ўчоқларида таълим-тарбияни фақат аъло даражада олиб боришга ҳаракат қилаётирмиз. Бунинг учун мактабларда 1-синфдан бошлаб одоб-ахлоқ мавзулари мукаммал ўтилмоқда. Ота-оналар билан узвий муносабатларни йўлга қўйганмиз. Чунки бола тарбияси икки тарафлама — ҳам оилада, ҳам мактабда бир хил йўналишда олиб борилсагина ёшларда яхши хулқ, зийраклик, илмга интилиш хусусиятлари шаклланади.

— Ҳозир ҳамма жойда тил билишга алоҳида эътибор билан қаралмоқда. Тил билган ёшлар хорижга чиқишаяпти. Сизларда бу масала қай аҳволда?

— Тўғрисини айтсам, тил ўргатиш бизда анчагина олдин бошланган. Иттифоқ ҳукмронлик қилган, «коммунистик сиёсат» устивор бўлган йилларда ҳам туманимиздаги 1, 22, 29-мактаблар араб тилига, Соғбон кўчасидаги 24-мактаб ҳинд ва 119-мактаб форс тилига ихтисослаштирилганди. Ўша кезларда таълим олган ўқувчиларнинг кўпчилиги бугун нуфузли ташкилотларда хизмат қилишмоқда. Мустақиллик бизнинг бу борадаги имкониятларимизни янада кенгайтирди. Энди биз тил ўргатишни бевосита боғчалардан бошлаяпмиз. Ҳозир 15, 233, 299, 395, 423, 478-боғчаларда инглиз тили, 28, 45, 269-боғчаларда араб тили ва бошқа бир қанча тарбия масканларида немис тили ўргатилаяпти. Тумандаги бешта мактаб шарқ тилларига, 234, 298-мактаблар эса инглиз тилига ихтисослаштирилган. Биргина 234-мактабни олсак, бу ерда «Инглиз тили ва ахборотлаштириш маркази» фаолият кўрсатмоқда. Марказнинг асосий иш йўналиши чет тили ўқитувчиларига методик ёрдам кўрсатиш ва ёшларни олий ўқув юртларига тайёрлашга қаратилган. Тилни мукаммал ўрганган ўқувчилар ва уларга билим берган муаллимлар туман ҳокимияти томонидан бир йилда икки марта рағбатлантирилмоқда.

— «Алифбосиз ўқитиш» услубига қандай қарайсиз?

— «Алифбосиз ўқитиш» бу зарурат эмас, балки тажриба тариқасида жорий этилган жараён. Бу услубнинг афзаллик томони шундаки, иқтидорли, зукко, ноёб қобилиятли ўқувчилар 4 йиллик ўқув дастурини 3-синфдаёқ ўзлаштириб оладилар. Шу боис биз ҳам туманимиздаги ўнга яқин мактабларда шу усулни қўллаяпмиз.

— Гимназия ва лицейларга муносабатингиз?

— Бундай илм масканларининг ташкил этилишидан фақат қувониш мумкин. Негаки, мамлакатимизнинг келажаги бўлмиш иқтидорли, ноёб хусусиятли ёшлар ана шу илм ўчоқларида кашф этиладилар. Қабул жараёнидаги танловлар болаларнинг сарагини-саракка, пучагини-пучакка ажратади. Бевосита туманимиз миқёсида бу ишга муносабат билдиришга келсак, ҳозир бизда учта гимназия мактаби, бешта шарқ тиллари лицейи, шунингдек, 45-кечки халқ амалий миллий санъат лицейи ташкил этилган. Уларда қатъий танлов асосида қабул қилинган ёшларга инглиз, араб, ҳинд, турк, форс тиллари, иқтисодий ва табиий фанлар мукаммал ўргатилмоқда. Гимназия ва лицейларимизни тугатган ёшлар ўзлари севган соҳа мутахассислари бўлиб чиқишади. Барча гимназия ва лицейларимиздаги дарслар олий ўқув юртлари билан тузилган шартномалар асосида ўтилаяпти. Уларда 14 та фан номзоди ва профессорлар билим беришмоқда.

45-кечки халқ амалий-миллий санъат лицейида ҳозир 1244 нафар ёш таълим олаяпти. Улар бошланғич синф ўқитувчилари, тўгарак раҳбарлари, меҳнат дарси, жисмоний тарбия мураббийлари ихтисосини эгаллайдилар.

Булардан ташқари 146, 234, 261, 309-мактабларда лицей синфлари, яна 6 та мактабда эса касб танлаш синфлари ташкил этилган. Мақсад ёшларга иқтисодий билимларни, журналистлик ва муаллимлик касб маҳоратини ўргатиш.

— «Соғлом авлод учун» ордени таъсис этилди. «Маҳалла» хайрия жамғармаси т у з и л д и. Булар барчаси ёш авлод камоли йўлида қилинаётган хайрли саъй-ҳаракатлардир. Туманда бу борадаги ишларнинг кўлами қандай?

— Ёшларни маҳалласиз, қишлоқ ва овулларни эса шўх шодон болажонларсиз тасаввур қилиб бўлмайди. Халқимизда «Болалик уй бозор, боласиз уй мозор» деган мақол ҳам борку! Болажон халқимиз азал-азалдан маҳалла, қишлоқ ва овул оқсоқолларига суяниб келишган. Ҳеч бир маърака, тўй-ҳашам улар маслаҳатисиз ўтмаган. Маҳаллаларда ёшлар тарбиясига эътибор кучайтирилаётгани ҳам шундан.

Муддаога ўтадиган бўлсак, 1-ўрта мактаб мураббийлари «Пахта» маҳалла оқсоқоллари, 23, 119-ўрта мактаблар ўқитувчилари «Қурилиш», Абдулла Набиев, «Мевазор», «Мустаҳкам» маҳалла қўмиталари билан, 249-ўрта мактаб жамоаси эса «Беруний» «Мирзо Ғолиб», «Оқтепа» маҳалласидаги оқсоқоллар билан доимий маслаҳатни йўлга қўйишган. Натижа, Худога шукур, кутганимиздан зиёда.

Ҳамма мактабларимизда маҳалла кенгашлари билан ҳамкорликда қилинадиган иш режалари тузилган. Ҳозир барча маҳалла ва мактабларда ёшларни мукаммал билим эгаллашлари билан биргаликда касб-ҳунар ўргатишга асосий эътибор қаратилган. Шу мақсадда мактабларимизда 18 та касб-ҳунар ўргатиш тўгараги ишлаб турибди. Уларда ёшларга темирчилик, бешиксозлик, нонвойлик, ёғоч ўймакорлиги, наққошлик, маҳсидўзлик касбларини эгаллаш сирлари ўргатилаяпти.

Тўғри ,буларнинг барчаси бизнинг изланишларимиз ва уларнинг мухтасар натижалари, холос. Аммо бу — камчиликлар ва муаммолар тугади, дегани эмас. Масалан, мактабларимизда ҳали фан ўқитувчилари танқислиги сезилади. Истардикки, жойлардаги педагогика олий илмгоҳлари туманимизга ёш, ғайратли муаллимларни кўпроқ юборишса, олимларимиз, мутахассис фан арбоблари даврга мос дарсликлар ва дастурлар ижод қилишса..

Муҳайё ҲАЙРИДДИН қизи суҳбатлашди.

• *Иқтисодиёт муаммолари*

МАВСУМНИНГ АЧЧИҚ САБОҒИ

Сирдарё вилояти хўжаликларида бултур Голландия картошкасидан жуда кам ҳосил олинди. Нега?

Бу ерда 19 та хўжаликда шундай картошка уруғи қадалганди. Уруғлик кеч олиб келинганлиги, шу боис экиш муддати ҳаяллаганлигига қарамай, Ховос туманидаги Жўрахон Усмонов номли давлат хўжалигида ҳар гектар ердан 125, Гулистон туманидаги Усмон Носир номли ширкат, Сирдарё туманидаги Охунбобоев номли жамоа хўжаликларида эса 100 центнердан зиёд ҳосил йиғиштириб олинди. Гарчи бу кўрсаткичлар юқори бўлмаса-да, вилоятда рекорд ҳисобланади. Чунки авваллари маҳаллий навлардан шунча картошка ҳеч қачон саранжомланмаган. Боз устига, ўтган йили далаларда мазкур экин кушандаси — колорадо қўнғизи биронта ҳам учрамади.

Бироқ ери, иқлим шароити бир бўлган, бир пайтда картошка экилган қатор хўжаликларда кутилган натижага эришилмади. Жумладан, Гулистон туманидаги «Октябрь» ширкатлар уюшмасида гектар ҳосилдорлиги 62,5 центнерга тўғри келган бўлса, Сирдарё туманидаги «Сирдарё» давлат хўжалигида 2 гектар ердан 5 тонна, Мирзаобод туманидаги Беруний номли ширкат хўжалигида шунча майдондан бор-йўғи 3,5 тонна хирмон уйилди. Шароф Рашидов туманидаги «Пахтаобод» ширкатлар уюшмасида эса 10 гектар пайкалдан гектар ҳисобига атиги 30 центнердан ҳосил етиштирилганига нима дейсиз?

Қолоқликнинг сабаби нимада? Аввало, юқорида таъкидланганидек, ерга уруғлик қулай муддатда тушмади. Иккинчидан, «меҳмон» картошка учун ер танлашда адашилди. Учинчидан, аввалдан қайта-қайта тавсиялар ва маслаҳатлар берилса-да, аксарият хўжаликларда экишдан олдин ер суғорилмади. Яъни бу жараёнда агротехникага амал қилинмади. Қолаверса, картошка майдонлари ўнлаб деҳқонларга бўлиб берилди. Оқибатда парвариш бир маромда олиб борилмади. Ваҳоланки, вилоят деҳқончилик-саноат уюшмаси раисининг ўсимликчилик бўйича муовини Ғаффор Абдураҳимовнинг эътироф этишича, уруғликни яхлит майдонларга экиш, экинга эса жамоа бўлиб ишлов бериш зарур эди.

Бу йил сирдарёлик картошкакорлар йўл қўйилган ана шу камчиликлардан тўғри хулоса чиқариб олиб, янги мавсумга пухта ҳозирлик кўрмоқдалар. Лекин бир муаммо — бултур лоақал уруғлик учун картошка жамғарилмаганлиги уларни бироз ташвишлантириб турибди. Деҳқончилик-саноат мажмуи раҳбарлари эса бу масалада фарғоналик картошкакорларнинг ёрдамига умид қилмоқдалар.

А. ШЕРНАЗАРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

НАВОИЙ ВИЛОЯТИ. Қизилтепа туманидаги «Тавоис» кичик корхонаси фаолиятидан аҳоли мамнун. Ўтган йилда кичик корхона 10 миллион сўмлик халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқарди. Корхона цехларидан чиқаётган чинни, мис идишлар, совғабоп буюмлар, зардан тикилган матоларни харидорлар мамнуният билан сотиб олмоқда.

СУРАТДА: зардўз Д. Носирова иш устида.

Т. НОРҚУЛОВ олган сурат.

Шифокорлар ҳамкорлиги

Туркиядаги энг кекса фармацевтика фирмаларидан бири бўлмиш «Мустасно невзат илач санаи» фирмаси Ўзбекистон Соғлиқни сақлаш вазирлиги билан биргаликда Тошкентда халқаро симпозиум ўтказиш ташаббускори бўлди. Анжуманни Туркия Республикасининг Ўзбекистондаги фавқулодда ва мухтор элчиси Вулқон Чўтур очди. Бу анжуман пойтахтдаги шифокорлар малакасини ошириш институтида ўтмоқда.

Унда Ўзбекистоннинг кўп вилоятларидан келган тиббиёт олимлари ва доришунослар, шунингдек, Туркия мутахассислари қатнашмоқда. Анжуман «Мустафо невзат илач санаи» фирмаси ишлаб чиқараётган энг янги дори-дармонларни қўлланиш муаммоларига бағишланган. Бу фирма турли касалликларни даволаш учун ишлатиладиган дори-дармонларни ишлаб чиқаради. Уларнинг кўплари республикамизда ҳам машҳур.

— Деярли 70 йил муқаддам тузилган фирма уч йилдан буён Ўзбекистон билан ҳамкорлик қилмоқда, — дейди унинг бош директори Кирил Кироф. — Ўтган йили тузилган битимга мувофиқ, биз республикангиз шифохоналарига 4 миллион долларлик дори-дармон етказиб бердик. Уларнинг орасида антибиотиклар, юрак-қон томири ҳамда ошқозон-ичак яраси касалликларини муолажа қилишда қўлланиладиган дорилар бор.

Биз Ўзбекистон шифокорлари билан узоқ муддатли асосда ҳамкорликни янада кенгайтирмоқчимиз. Республика бизнинг доимий ҳамкоримиз бўлиб қолади, деб умид қиламиз. Бу ҳамкорликка асос солинган. Фирманинг 20 га яқин турдаги дори-дармонлари Ўзбекистон Фармакология комитетида рўйхатга олинди ва тез орада муолажа ишларига жорий этилади. Яна 16 хил дори-дармон Тошкент касалхоналарида синаб кўрилмоқда. Ҳозирги анжуманда шифокор олимлар шу дори-дармонларнинг ошқозон яраси ва қон босими касалликларини даволашда фойдаланиладиган уч хили бўйича ўз фикрларини айтдилар. Ўзбекистон тиббиёт ходимлари бу самарали дори-дармонларга катта умид билан қарашмоқда.

Биз тиббиёт муассасаларига зарур дори-дармонлар етказиб бериш билан боғлиқ қийинчиликларни бартараф этишда республика соғлиқни сақлаш соҳасига ёрдам бериш учун шифохоналарнинг эҳтиёжларини ўрганамиз. Ҳозирги анжуман айни шу мақсадга бағишланган.

Л. СТРУННИКОВА,
ЎзА мухбири.

• *Шошилинч хабар*

«ОРОЛ» ЙЎЛГА ЧИҚДИ

24 январь куни «Орол» йўловчи ташийдиган тезюрар поезди Алматидан Нукусга келди. Қозоғистон ва Қорақалпоғистон пойтахтлари ўртасида фирма поезди қатнови шу тариқа йўлга қўйилди. «Орол» ҳозирча ҳафтасига бир марта қатнайди. Бир манзилдан иккинчи манзилга 54 соат ичида етиб борадиган бу поезд Тошкентда йигирма дақиқа тўхтаб ўтади.

Бу янги йўналиш Ўзбекистон билан Қозоғистон ҳудудида ягона иқтисодий макон барпо бўлишини тезлаштиришга кўмаклашиши лозим.

ЧОРВАГА СЕРВИС ХИЗМАТИ

ОДАТДА биз сервис хизмати деганда муҳташам меҳмонхоналари, маиший хизмат кўрсатиш ва бошқа маданий хизмат турларини дарҳол кўз олдимизга келтиришга одатланиб қолганмиз. Фарғонада эса, чорвачилик комплексларига, деҳқон, фермер хўжаликларига, мулкчиликнинг бошқа тизимидаги шаклларига бинойидек хизмат кўрсатилаяпти.

Ўтган йилнинг ўрталарида вилоят машиналашган чорвачилик станцияси чорвачиликка техник-сервис хизмат кўрсатиш марказига айлантирилди. Марказнинг бош директори этиб эса суяги чорвачиликда қотган Қодиржон Холматов тайинланди. Марказнинг хизмат кўлами кенгайиб, бутун вилоятга хизмат кўрсата бошлади.

Қисқа вақт ичида 1200 та фермер хўжалиги билан шартнома тузилди. Уларнинг 414 таси чорвачилик жамоаси, фермер хўжаликларидир. Шартномага асосан уларга 104 дона турли маркадаги тракторлар, 76 прицеп, 5 автомашина етказиб берилди.

Биргина фермерларга шу қисқа вақт ичида режалаштирилган 814 миллион сўм ўрнига 970 миллион сўмлик хизмат кўрсатилди. Шунингдек, кўзланганидан 65 миллион сўм ортиқ — 545 миллион сўмлик иш бажарилиб, деҳқон хўжаликларига қарашли ерларнинг мелиоратив ҳолати яхшиланди.

Ҳозир вилоятнинг барча туманларида марказнинг бўлимлари, шунингдек 12 та савдо дўкони ишлаб турибди.

Набижон СОБИР,
«Халқ сўзи» мухбири.

БОЙЛИГИМИЗ ЙЎҚОЛМАЙДИ

Ўзбекистон телевидениеси кейинги пайтда амалга ошираётган яхши ишлар доираси ўтган ҳафта янада кенгайди. Мен шанба оқшомида кўрсатилган «Дилором» операсини назарда тутяпман.

Баъзи бировларга бу операнинг намойиш этилиши ҳам, устига-устак, бу воқеа тўғрисида ёзиш ҳам маъқул келмаслиги мумкин. Чунки, «опера — ўзбек халқининг миллий санъат тури эмас», дейдиганлар ҳам топилади. Аммо, биринчидан, ҳеч бир халқ ўз қобиғига ўралиб яшай олмаганидек, санъатлар ҳам бир-бири билан мулоқотда бўлиб, ўзаро бойийди, қолаверса истайсизми-йўқми — ўзбек операсининг энг яхши намуналари, мана, эллик йилдан бери яшаб келяпти.

Опера намойишидан олдин томошабинларга мурожаат қилган Ҳамза номидаги санъатшунослик илмий тадқиқот институти директори, таниқли олим Тўхтасин Ғофурбеков опера санъати, хусусан, ўзбек операси ва «Дилором» ҳақида барча тушунадиган тилда яхши ҳикоя қилиб берди. Унинг, айниқса, 50-йилларда саҳналаштирилган, Карим Зокиров, Саттор Ярашев, Саодат Қобуловалар иштирок этган дастлабки «Дилором» билан бугун кўрсатиладиган «Дилором» ҳақидаги қиёсий гаплари диққатга сазовордир. Чунки, олим бугунги операни кўкларга кўтариши мумкин бўлгани ҳолда (дастлабки операни кўрганлар кам, ахир), у тўғридаги ҳақиқий илмий-таҳлилий гапни айтди. Бу — олимнинг ҳам, телевидениенинг ҳам нима қилиб бўлса-да, операни кўкларга кўтариш фикридан йироқлиги экани, муддао бир асарни бор ҳолича томошабинлар эътиборига ҳавола этиш эканидан далолатдир.

Мухтор Ашрафийнинг бу операси ўз вақтида муносиб баҳосини олган, давр имтиҳонидан ўтган. Унинг қарийб қирқ йилдан бери «барҳаёт»лиги, яқинда театрнинг ёш санъаткорлари иштирокида қайта саҳналаштирилгани ҳам бор ҳақиқатни айтиб турибди. Бу қисқа мулоҳазадан мақсад — операни таҳлил қилиш эмас, телетомошабинларни биз учун нисбатан янги бўлган санъатнинг бир тури билан яқиндан таништириш йўлида қилинган ҳаракатни эътироф этишдан иборат, холос.

Чунки, мустақиллик деган сўзда кўп нарса мужассам бўлади.

Хуллас, телевидение қадриятларни тиклаш борасида миллий-маънавий мулкимиз бўлган операларни ҳам намойиш этиб, улардан халқни баҳраманд қилгани ниҳоятда қувонарли ҳолдир.

Демак, маданий бойликларимиз изсиз йўқолиб кетмайди!

М. ХУЖАЕВ,
ЎзА шарҳловчиси.

• *Иқтисодиёт ҳақида суҳбатлар*

ЎЗБЕКИСТОН—РОССИЯ: ЙЎЛЛАРИМИЗ БЎЛАК, АММО, МАҚСАДИМИЗ БИР

Бир неча йилдан бери ҳаётимизни қайта қурмоқчи бўламиз, аммо ишнинг юришиши қийин кечяпти: пул тобора қадрсизланиб, жамиятнинг бутун-бутун қатламлари қашшоқликка юз тутяпти. Бу кулфатларнинг илдизи қаерда, деган саволга бир сўз билан жавоб бериш қийин. Лекин, шу нарса аниқки, истиқболни белгилаш чуқур илмий асосга қурилган, раҳбарлик қилувчи ва йўналтирувчи қўл кучли бўлган жойларда (миллий мустақил мафкура, фан, парламент, Президент ва ҳукумат ҳамда вилоят маъмуриятлари бу ишни тўғри амалга ошираётган, ҳокимиятнинг бу тармоқлари ўртасида аҳиллик ва якдиллик бор минтақаларда) ҳақиқий ижодий муҳит барқарор. Бунга мисол қилиб Ўзбекистонни келтириш мумкин.

Россияда белгиланган иқтисодий ислоҳотларни амалга ошириш учун Ислом Каримовнинг қайта қуриш фалсафаси билан яқиндан танишиш, ўзининг янгиланиш ва тараққиёт йўлини белгилаб олган Ўзбекистон тажрибасини ўрганиш зиён қилмайди. Ўзбекистонда қайта қуриш фалсафасининг асосий ва принципиал хусусиятлари шундан иборатки, бу мамлакат аҳли илгари тўпланган фойдали, ижобий нарсаларни бузмасдан туриб янги бино қуришга киришган.

Ўтган йили Ўзбекистон йўлида ҳеч қандай оғиш бўлмади. Халқ истеъмоли молларини ишлаб чиқариш даражаси ўрта даражада сақланиб турдигина эмас, бир фоиз кўпайди ҳам. Енгил саноатда эса, 17 фоиз ўсишга эришилди.

Ҳамдўстлик давлатларида газ конденсати билан нефть қазиб олиш 1992 йилда 1991 йилдагига нисбатан 14 фоиз, газ қазиб олиш эса 3 фоиз камайди. Ўтган йилнинг биринчи ярмида эса, 1,5 фоиз кам нефть қазиб олинди. Бу аҳвол асосий нефть маҳсулотларини ишлаб чиқаришнинг камайиб кетишига олиб келди.

Ўзбекистонда эса, бошқача манзарани кўрамиз. Бу ерда нефть ва газ қазиб олиш анча кўпайди. Мисол учун, ўтган йили нефть қазиб олиш 9,4 фоиз, газ қазиб олиш эса 2 фоиз ошди. Металл прокати, кимёвий уланмалар ва бошқа маҳсулотларни ишлаб чиқариш ҳам сезиларли даражада кўпайди. Республика олтин ҳамда бошқа ноёб ва қимматбаҳо металларни ўз кучи билан қазиб оляпти, қайта ишлаяпти ва сақлаб турибди.

Ўзбекистон ички сиёсатининг муваффақият билан амалга оширилаётганининг сабаби — ислоҳотнинг қатъий дастур ва аниқ концепция асосида олиб борилаётганидадир. Бозор иқтисодиёти сиёсати меҳнаткашларнинг манфаатини кўзлаш ҳамда аҳолининг ижтимоий заиф қисмини давлат томонидан муҳофаза қилишга йўналтирилган.

Ўзбекистон Республикаси тараққиётининг ўзига хос муҳим хусусият ва шарт-шароити аҳолининг миллий-тарихий турмуш ва тафаккур тарзи, халқ анъаналари ва урф-одатлари билан бевосита боғлиқдир. Ўзбекистон халқи қадим-қадимдан аҳил ва иттифоқ бўлиб яшаб келади. Республикадаги ўзига хос демографик вазият ҳам бу ердаги муҳим хусусиятлардан биридир. Аҳоли сони ва меҳнат ресурслари тобора ўсиб бораётганига қарамай, республика аҳолисида ота-боболари яшаб ўтган заминга янада мустаҳкамроқ ўрнашиш, бу заминни ҳеч қачон тарк этмаслик майли кучли.

Қайта қуришнинг муҳим ҳаётий масалаларини ечишга киришишдан олдин етакчи муаммо — маънавий бўҳрондан чиқиш йўлини ҳал қилиш лозим. Энг аввало қуллик кишанларидан ва тобеликдан халос бўлиш, аждодлар риоя қилган қонун-қоида ва тартибларни тиклаш ҳамда буюк аждодларнинг муносиб издошлари бўлиш керак. Ўзбекистонда бу соҳада ҳам маълум ютуқларга эришилди, яъни, миллий мустақиллик мафкураси яратилиб, уни ҳаётга тадбиқ қилиш чора-тадбирлари белгиланди. Агар Ўзбекистон халқи ўз иқтисодий ва маънавий салоҳиятидан оқилона фойдаланмаса, агар Ўзбекистон қисқа муддат ичида керакли даражадаги куч-қувватга эга бўлмаса ҳаёт яхшиланмаслиги ҳақидаги оддий фикр одамлар шуурига сингдирилди. Ҳеч ким ташқаридан келиб, беғараз ёрдам бермайди. Халқни, миллатни жипслаб, олға юришга ундаш — асосий мақсад қилиб қўйилган.

Россияда ҳам яхши мақсадлар кўзланган эди. Аммо, Ислом Каримовнинг фикрича, россияликлар йўлни танлашда ҳамда ислоҳотлар жараёнида хатоликларга йўл қўйишган. Инсон, унинг ҳуқуқий манфаатлари, унинг ҳақиқий эҳтиёж ва ижтимоий муаммолари бир четда қолиб кетган. Натижада, иқтисодий ислоҳот ҳақидаги мазмундор гаплар амалий аҳамиятини йўқотиб, қуруқ афсонага айланиб қолди. Шунинг учун ҳам ҳозир аҳолининг айрим қатламлари ислоҳотларга ишонмайдигина эмас, уларнинг «Ислоҳот» сўзини эшитишга тоқати қолмаган.

Бу масаладаги ҳар қандай кичкина хато жуда қимматга тушиши мумкин. Ислоҳотчилар бу вазиятдан ўзларига тегишли хулоса чиқариб олишлари керак. Мақсадга эришишнинг тўғри ва оқилона йўлини танлай олиш — ўша мақсадни танлашнинг ўзидан кўра минг бора қийинроқ иш эканини мардона тан олиш лозим.

Бир пайтлар Ислом Каримов Михаил Горбачёвдан қайта қуришнинг концепцияси борми ўзи, деб сўраган эди. Бундай савол-лар ҳар доим Горбачёвнинг жаҳлини чиқарар, у: «сизларга қандай концепция керак ўзи? Напалеон ҳар доим уруш бошлаётганида: олдин бошлаб олайлик-чи, кимнинг ғалаба қозониши кейин ҳал бўлади, дерди», деб жавоб берар эди. Россиядек улкан мамлакатда ҳал қилинаётган бундай улкан масалага шу тариқа ёндошиб бўлармиди ахир? Россиядаги иқтисодий бўҳроннинг асосий сабабларидан бири— ислоҳотларнинг қатъий дастури, аниқ концепцияси йўқлигида ҳамда бу ислоҳотларга йўл-йўлакай нотўғри тузатишлар киритилаётганидадир.

Борис Ельцин барча партия ва ҳаракатлар билан тил топиб ва аҳил бўлиб ислоҳотларга ўз вақтида тўғри тузатишлар киритса яхши бўларди. Ўшанда Россияда сиёсий можаролар иқтисодий тараққиётга зарар келтирадиган даражадаги бошбошдоқликларнинг олди олинарди. Шу муносабат билан Борис Ельцин ўз позициясига ҳам керакли тузатишлар киритади, деб умид қилгимиз келади.

Ўзбекистон Президенти ҳаётнинг барча қийинчиликларини тотиб кўрган ва биладиган реалист киши ҳисобланади. У қийинчиликларни беркитмайди ҳам, бу қийинчиликлар борлигини эътироф этишдан қўрқмайди ҳам. Айни пайтда у ўз имкониятларини ҳам, давлатининг келажагини тўғри баҳолай оладиган оптимист ҳамдир. У ўз мамлакатининг келажагини хаёлпараст сифатида эмас, ҳушёр сиёсатчи ва билимдон иқтисодчи сифатида аниқ ва равшан кўради. Бу — унинг катта миқиёсларда фикрлайдиган, айни пайтда ўз фикрларини сизга жуда аниқ ва тушунарли ифодалаб бера оладиган йирик, мустақил шахс эканидан дарак беради.

Ўзбекистонда қайта қуришнинг асосий қоидаси — иқтисодиётнинг сиёсатдан устунлигидир. Иқтисодий ислоҳот ҳеч қачон сиёсат йўлига айланмаслиги керак. Айни пайтда иқтисодиёт мафкурадан ҳоли бўлиши лозим. Бирон-бир команда, ҳатто энг ақлли ва истеъдодли академиклар ҳамда амалиётчи ходимлар командаси эмас, балки давлат, қонунга мувофиқ сайланган ҳокимият асосий ислоҳотчи бўлади. Давлат дастурларни ишлаб чиқишга тажрибали мутахассисларни жалб этиши мумкин ва лозимлиги бутунлай бошқа гап. Учинчи қоида — қонун, аниқроғи, қонунга риоя этиш ва энг муҳими — қонунларни ҳурмат қилишдир.

Тўртинчи қоида — кучли ижтимоий сиёсат. Ниҳоят, бешинчи қоида шундан иборатки, бозор муносабатларига ўтиш босқичма-босқич бўлиши керак. Мақсад сари тадрижий йўл билан, сохта инқилобий сакрашларсиз, қадам-бақадам ҳаракат қилиш лозим. Бозор муносабатларига «юз» ёки «беш юз» кунни мўлжаллаб ёндошиш мумкин эмас. Бу ишда Ғарбнинг ҳам, Шарқнинг ҳам турмуш тарзи, руҳияти, фалсафасини ҳисобга олиш зарур. Бозор — одамларнинг психологияси, яъни, руҳияти билан боғлиқ.

Иқтисодиёт барқарор ишлаган тақдирдагина бозор муносабатларига муваффақиятли ўтиш мумкин. Иқтисодиётни барқарорлаштириш — бозор муносабатларини вужудга келтириш йўлидаги қонуний ва муқаррар босқичдир.

Ерга эгалик қилиш масаласи — республикадаги бутун аграр сиёсатнинг ҳал қилувчи масаласидир. Ўзбекистон деҳқончилигининг ўзига хос хусусияти шундан иборатки, экин майдонларининг катта қисми суғорма ерлар бўлиб, бу майдонларга қудратли давлат ирригация тизими хизмат қилади.

Ҳозирги босқичда ерга давлат эгалик қилиши лозим. Унинг сотилишига йўл қуймаслик керак. Бу гап суғориш тармоқларига ҳам тааллуқли. Ер — мерос қилиб қолдириш ҳуқуқи билан бир умр фойдаланишга берилади. Қишлоқда ишлаб чиқаришнинг кооператив шаклларини тиклаш лозим бўлади.

Давлат хўжаликларини, биринчи навбатда зарар келтираётган хўжаликларни қайта тузиб, жамоа хўжаликларига айлантириш устувор йўналишдир. Жамоа хўжаликлари эса ижарачи, кооператив хўжаликларга айланади. Уларнинг негизини деҳқон (фермер) хўжаликлари, кооперативлар, пудратчи ва ижарачи оила жамоалари ташкил этади. Жамоа хўжалигининг асосий вазифаси — хизмат кўрсатиш, зарур техника, минерал ўғитлар, уруғлик билан таъминлаш, ерларнинг унумдорлигини кўтариш чораларини амалга ошириш, ирригация ишларини бажаришдан иборат бўлади. Қишлоқ тузилиши ҳам тубдан қайта кўриб чиқилмоқда. Умумдавлат эҳтиёжлари учун етказиб бериладиган маҳсулотга адолатли харид нархаларини белгилаш — рағбатлантиришнинг муҳим воситасидир.

Ўзбекистонда чет элга маҳсулот чиқариш имкониятларини кенгайтиришни ташқи иқтисодий алоқаларнинг энг муҳим йўналиши, деб ҳисобланади. Бир вақтлар Ўзбекистон мамлакат ташқарисига маҳсулот чиқариш ҳажми жиҳатидан иттифоқ таркибида учинчи ўринни эгаллар эди. Бу маҳсулотнинг асосий қисмини пахта толаси ташкил этарди. Экспортнинг бу турини сақлаб қолиш ҳозир республика учун мақбул йўл эмас.

Минтақа учун зиддиятли манзара вужудга келган эди. Республика кўп меҳнат ва моддий ресурслар сарфлаб, ўз еридаги бойликлардан кенг кўламда фойдаланиб, қимматли қишлоқ хўжалик маҳсулоти етиштирарди-ю, асосий хомашёни улгуржи нархда сотарди. Фойда ва бюджет тушумлари тарзидаги катта даромад эса, давлатдан ташқарида қолиб кетарди.

Ўзимиз бир нарсани чуқур англаб олишимиз керак: республикада қудратли енгил саноат ва тўқимачилик саноати вужудга келтирилмагунича четга пахта толаси чиқариш давом этаверади. Пахта билан эмас, тайёр маҳсулот билан савдо қилиш керак. Республикадагина эмас, аввало, жаҳон бозорида сотиш мумкин бўлган маҳсулотларни ишлаб чиқариш асосий вазифа бўлиши лозим. Ўзбекистон иқтисодиётини соғломлаштиришда ҳаётий муҳим маҳсулотлар — металл, нефть, ёғоч ва тахта, транспорт воситалари, технология ускуналари ва бошқа молларни Россиядан республикага кафолатли равишда етказиб бериш алоҳида аҳамиятга эга. Ўз навбатида Ўзбекистон Россияга пахта толаси, кунжара, хом ипак, мева-сабзавот ва бошқа маҳсулотлар етказиб берадиган асосий республикадир. Ўзбекистонда иқтисодиётни қайта қуриш концепцияси ва бу борада олиб борилаётган амалий ишлар билан танишиш Россиядаги иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш дастурига тузатишлар киритиш хусусида айрим мулоҳазаларни айтишга имкон беради.

Россияни иқтисодий тангликдан олиб чиқиш учун ишлаб чиқаришни жамлаш жараёнини тиклаш зарур. Ривожланган мамлакатларда бўлгани каби ялпи миллий маҳсулотнинг 22—25 фоизига тенг келадиган жамғарма меъёри лозим. Жамғариш жараёнини қайта тиклаб, солиқ тизимига катта ўзгартиш киритиш (сармояни солиқдан мумкин қадар тўла озод қилиш) лозим. Аммортизация ажратмаларини ислоҳ қилиш (асосий фондларни қайта баҳолаш, жадал амморизацияни кенг жорий этиш), ҳақиқий сармоя солиш жараёни манфаатини кўзлаб қарз бериш ва фойда олиш сиёсатини, узоқ муддатга қарз бериш сиёсатини ўзгартириш керак.

Ҳозирги молия-кредит ва пул сиёсати шароитида ишлаб чиқаришни ўстиришни рағбатлантириш масаласи ҳал этилиши лозим. Фақат нархга эркин тус бериш билан эмас, ишлаб чиқариш харажатларини, айниқса моддий ишлаб чиқариш ва банк тизими ходимлари иш ҳақини назорат остига олиш йўли билан ҳам пулнинг қадрсизланишини камайтиришга эришилади.

Кредит ва фойда сиёсати корхоналар оборот маблағининг камайиб кетишига ва банк капиталининг «семириб кетиши»га эмас, балки моддий ишлаб чиқаришга кредит сарфлашга талабларни кенгайтиришга, банк оладиган фойдани ва банк тизимининг манфаатдорлигини бир неча баравар камайтиришга, унинг саноат капитали билан қўшилиб кетишига, рентабелликнинг ўртача меъёрини таъминлашга қаратилган бўлиши керак.

Табақалаштирилган солиқ, кредит, нарх сиёсатини ўтказиш молиявий мадад бериш йўли билан мавозий, «соф» бозор секторини фаол рағбатлантиришнинг объектив зарурати вужудга келди. Бозор жараёнининг ижтимоий йўналишини кучайтириш, уни махфия-жиноятчилик йўли билан топилган маблағ ва тузилмалардан ҳуқуқий ҳимоя қилиш мақсадида иқтисодиётнинг барча соҳаларида даромадлар, нарх-наво, банк ва валюта операцияларини давлат йўли билан назорат қилишни жорий этишга доир чора-тадбирларни амалга ошириш даркор.

Ҳокимият ва бошқа идоралар, хўжалик юритувчи субъектлар ва фуқароларнинг нарх ҳамда нарх белгилаш соҳасидаги муносабатлари шу вақтгача қонун билан тартибга солинмаган. Оқибатда нархларнинг тўхтовсиз ошиб боришидан фақат аҳоли эмас, саноат, қишлоқ хўжалиги ҳам жабр кўрмоқда. Бозор иқтисодиёти давлат ҳокимияти ва бошқа бошқарув идораларига айрим маҳсулот турлари нархини вақтинча ўзгартирмай туриш имкониятини яратадиган ҳуқуқий асосни беради. Нархларни кузатиб туриш ва назорат қилишни, бу тартибни бузганлик учун жавобгарликни кўзда тутадиган қонун лойиҳасини қабул қилмай туриб, Россия иқтисодиётини барқарорлаштириб бўлмайди. Жазо чоралари турлича — ғайриқонуний йўл билан топилган пулни тортиб олишдан бошлаб, меҳнатга тўланадиган энг кам миқдор ҳақнинг 10—50 баравари миқдорида жарима солиш мумкин бўлади.

Россияда ҳам, МДҲ мамлакатларида ҳам иқтисодиётни барқарорлаштириш кўп жиҳатдан пул айланишини тезлаштиришга боғлиқ. Бунинг учун ҳамма жойда вақт —пулдир, деган шиор қўйилиши керак. Ҳозирнинг ўзидаёқ пулнинг икки марта айланиши хўжалик субъектларига дурустгина фойда бермоқда. Бир қанча мамлакатларда савдо қуйидаги тарзда бўлади: бир маҳсулотни сотиш учун гавжум бозорда ўртача вақт 10 минутдан кўпроқ бўлса, нархни туширишга қарор қилинади. Фойдани кўпайтириш учун эса пул бир ойда уч марта айланиши керак. Назарий жиҳатдан бунга эришса бўлади. Бироқ, бунинг учун маҳсулот етказиб берувчи заводга ёки улгуржи савдо марказига банк икки ҳафта ичида эмас, балки тезроқ пул ўтказиши лозим.

Россия иқтисодиёти пул айланиши сунъий равишда секинлаштирилганидан катта зарар кўрмоқда. Айни шу сабабли кўп ишбилармонлар нақд пул билан ҳисоб-китоб қилишни сўрашади. Бу йил Россия жамғарма банки нақдинасиз пул ўтказиш учун олти фоизли ундирма жорий этди, бу эса нақд пулнинг камайиб кетишига олиб келди. Беихтиёр: хўш, бу нима, шунчаки саводсизликми ёки ўтказилаётган ислоҳотларга атайлаб қарши чиқишми, деган савол туғилади?

Банк ҳисоб-китоб тизимида тартиб ўрнатиш учун банклар ҳамда ҳисоб-китоб-кредит марказлари фаолияти ва уларни махфия-жиноят гуруҳларидан ҳимоя қилишни кўзда тутадиган ҳамда пул айланишини сунъий равишда секинлаштиргани учун банклар масъулияти тўғрисидаги қонун лойиҳасини тайёрлаш ва қабул қилиш таклиф этилади. Энг арзон улгуржи ва чакана нархлар ҳамда маблағларнинг тез айланиши тартибида ишлашни рағбатлантириш учун одамларни айни шундай ишлашга ундайдиган иқтисодий воситалар зарур. Табақалаштириб солиқ солиш ана шундай иқтисодий воситанинг асоси бўлиб хизмат қилиши керак. Бундай иқтисодий восита иқтисодий жиҳатдан ўзини оқлайдиган нархларда савдо қилувчилар учун қўшимча қийматдан олинадиган солиқ фақат ўн фоиз бўлишини кўзда тутади. Лекин нархни икки баравар оширганлар учун бу солиқ йигирма фоиз, уч баравар оширганлар учун ўттиз фоиз бўлсин. Шундай қилиб, бюджет мутлақо ютқизмайди, аксинча — ютади. Жиддий ва ижодий тижорат ишлари билан шуғулланишни лозим топмай, нархни ошириб юборадиганлар ҳисобига ютиб чиқади. Оширилган нархларни аниқлаш тўғрисида гапирганда эса, бу — ҳал қилиш мумкин бўлган вазифадир. Бизнингча, бунга ҳеч қандай шубҳа бўлиши мумкин эмас. Мазкур муаммога фақат нархни эмас, шу билан бирга, ишлайдиганларнинг ўртача иш ҳақини, шунингдек меҳнат унумдорлигини ҳисобга олган ҳолда ёндашилса, маҳсулотнинг ҳақиқий нархини ҳисоблаб чиқиш мумкин бўлади.

Ф. РУСИНОВ,
Г. В. Плеханов номидаги Россия Иқтисодий академияси профессори, Россия Табиий фанлар академиясининг академиги.

П. РАТАНИН,
Россия Табиий фанлар академиясининг академиги, «Ўрмонсаноатбанк» президенти.

(«Лесная газета»нинг 1994 йил 18—20 январь сонларидан олинди.).

ЧЕТ ЭЛ НАКД ВАЛЮТАЛАРИ ОМОНАТЧИЛАРИ ДИҚҚАТИГА!

NBU

Ўзбекистон Республикаси ташқи иқтисодий фаолият миллий банки Сизнинг валюталарингизни ишончли сақлабгина қолмай, балки валюта ҳисоблари бўйича энг юқори устама фоизларни таклиф қилади.

1993 йил натижаларига кўра АҚШ долларлари бўйича 4,5 фоиз устама тўланди, халқаро молия бозорида эса бу кўрсаткич 3 фоизни ташкил этди. Сизнинг омонатларингиз сирлиги ва эркин кўчирилиши қонун билан кафолатланади.

МИЛЛИЙ БАНК СИЗНИ ЯНАДА БАДАВЛАТ ҚИЛАДИ!

Ўз валюталарингизни мукаммоларсиз сақлаш ва олишингиз мумкин бўлган Миллий банк муассасаларининг манзиллари:

1. Миллий банкнинг операцион бошқармаси	Тошкент, Охунбобоев кўчаси, 23. Т./3712/ 33-68-21, 33-76-67 Факс: /3712/ 333200.
2. Андижон бўлими	Андижон шаҳри, Машраб кўчаси, 37. Т./37422/ 67-394 Факс /37422/ 69-022.
3. Бухоро бўлими	Бухоро шаҳри, Ўзбекистон 40 йиллиги кўчаси, 10. Т. /36522/ 36973 Факс /36522/ 37615.
4. Қарши бўлими	Қарши шаҳри, Мир кўчаси, 219. Т. /37522/ 39736 Факс /37522/ 44921.
5. Нукус бўлими	Нукус шаҳри, Гарисизлик кўчаси, 52. Т. /36122/ 74882 Факс /36122/ 78802.
6. Наманган бўлими	Наманган шаҳри, Бобораҳим Машраб кўчаси, 2. Т. /36922/ 65152. Факс /36922/ 65030.
7. Самарқанд бўлими	Самарқанд шаҳри, Фирдавсий кўчаси, 7. Т. /3662/ 335750. Факс /3662/ 312327.
8. Тошкент бўлими	Тошкент шаҳри, Т. Шевченко кўчаси, 29. Т. /3712/ 543818 Факс /3712/ 551331.
9. Термиз бўлими	Термиз шаҳри, Ал-Термизий кўчаси, 7. Т. /37622/ 49826. Факс /37622/ 46807.
10. Фарғона бўлими	Фарғона шаҳри, Ал-Фарғоний кўчаси, 69. Т. /37222/ 48362. Факс /37222/ 42009.
11. Хоразм бўлими	Урганч шаҳри, Паҳлавон Маҳмуд кўчаси, 150. Т. /36222/ 63152. Факс /36222/ 65356.

Кўп тармоқли "Гарант" Маркази қуввати 0,5 дан 75 Квт. гача бўлган асинхронли электродвигателларни таъмирлаб беради.
Айирбошлаш фонди мавжуд.
Буюртмалар қуйидаги манзилда қабул қилинади:
Тошкент, Катта Миробод кўчаси, 116.
Телефонлар: 54-47-54, 54-86-12.
Ҳақ тўлаш нақд ёки пул ўтказиш билан.

"Тошкент трактор заводи" ишлаб чиқариш бирлашмаси кислород сотади.
Нархи шартнома асосида.
Сервис хизмати таъминланади.
Манзилимиз: 700142, Тошкент, Буюк ипак йўли, 434.
Телефон: 64-77-35.

Жиззах вилояти Солиқ бошқармасининг Компьютер марказига дастурлаш ва ЭҲМ ихтисослигига эга бўлган ҳамда иш стажи 3 йилдан кам бўлмаган малакали мутахассислар конкурс асосида ишга таклиф қилинади.
Мурожаат учун телефонлар:
Тошкент шаҳрида (3712) 41-83-79, Жиззах шаҳрида (37222) 3-06-80, (37222) 3-27-70.

• *Спорт, спорт, спорт*

ЁЗ ҒАМИНИ ҚИШДА КЎР

ҲАЛҚИМИЗДА, қиш ғамини ёзда кўр, деган гап бор. Ҳақиқатдан ҳам шундай. Лекин фақат футболда эмас. Бу соҳада аксинча — ёзнинг ғами қишда кўрилади. Қишда ўқув машғулотларига қанчалик зўр берилса, ёзда мавсум ўйинларини шунчалик муваффақиятли ўтказишга эришилади. Шунинг учун ҳам барча жамоаларимиз мавсумолди тайёргарликларини бошлаб юборишди. Жамоалар таркибида муҳим ўзгаришлар содир бўлаяпти. Жумладан «бронза» медали соҳиби —«Навбаҳор» жамоаси бош мураббийсини ўзгартирди. Эндиликда бу жамоага мухлисларимизга яхши таниш бўлган Душанбенинг «Помир» жамоаси бош мураббийси Шариф Назаров устозлик қилади.

Тошкентнинг «Пахтакор» жамоасида ҳам сезиларли ўзгаришлар бўлаяпти. Клубнинг янги бош мураббийси Рустам Акрамовнинг журналистларга берган маълумотига кўра, ҳатто ўтган мавсумда чиройли ўйинлари билан мухлислар эътиборини қозонган Игор Волков, Ҳикмат Эргашев, Дмитрий Ивангородский, Маҳмуд Собиров жамоадан «озод» этилган. Айниқса, жамоага қатор йиллардан буён сардорлик қилиб келган тажрибали ҳимоячи Фарҳод Магомедовнинг ҳам жамоадан «Озод» этилиши ажабланарлидир. Бу йилги мавсумда унинг ўрнига Жиззахнинг «Сўғдиёна» жамоасидан қабул қилинган истеъдодли футболчи Мурод Отажонов майдонга чиқмоқчи. Шунингдек, Азамат Абдураимов, Улуғбек Рўзимов, Ислом Аҳмедов, Денис Иванков каби таниқли футболчиларни бу йил «Пахтакор» таркибида майдонда кўришингиз мумкин.

Ҳумоюн ЭРМУҲАММАД.

Тошкент давлат Шарқшунослик институти ректорати ва жамоаси филология куллиёти декани, доцент А. Манноновга падари бузруквори
АБДУМУТАЛ ОТА-нинг вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қиладилар.

«Спитамен» акциядорлик компанияси маъмурияти ва меҳнат аҳли компания раисининг ўринбосари Б. Исомиддиновга отаси
Низомиддин ИСОМИДДИНОВ-нинг бевақт вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

ХАЛҚ СЎЗИ • НАРОДНОЕ СЛОВО

● ТЕЛЕФОНЛАР:
маълумот учун 33-07-48;
эълонлар бўлими 32-09-25.
Индекс: 64608.

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси.

Бош муҳаррир: Анвар ЖЎРАБОЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Абдунаби БОЙҚЎЗИЕВ, Эсирган БОЛИЕВ (масъул котиб, «Халқ сўзи»), Эркин ВОҲИДОВ, Миракмал МИРАЛИМОВ, Салоҳиддин МУҲИДДИНОВ (бош муҳаррир ўринбосари, «Халқ сўзи»), Лев ПАК (бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»), Людмила ПОРФИРЬЕВА, Қулаҳмад РИЗАЕВ, Александр ТЮРИКОВ, (масъул котиб, «Народное слово»), Шавкат ЯҲЁЕВ, Примқул ҚОДИРОВ, Муҳаммаджон ҚОРАБОЕВ, Саидаҳрор ҒУЛОМОВ.

● МАНЗИЛИМИЗ:
700000, ГСП
Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 19-уй.

Навбатчи муҳаррир — Ж. Сафоев, навбатчи — Р. Жумаев.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 0001. Буюртма Г — 754. 77698 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А — 2. Босишга топшириш вақти — 21.00 Босишга топширилди 01.10

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй. 1 2 3 4 5 6